

ISTORIE ȘI DEMOGRAFIE ÎN BANATUL OTOMAN (1552-1716) – REALITĂȚI ȘI IPOTEZE

Alexandru Rădulescu

În ultimii 30 de ani, au apărut o serie de cărți, studii și articole în care se tratează diverse aspecte ale istoriei Banatului medieval. Avem de-a face cu lucrări de o mare întindere tematică, cuprinzând teme de istorie politică, militară, economico-socială sau culturală ale Banatului din epoca evului mediu, care se întind cronologic din epoca ducatelor timpurii ale lui Glad și Ahtum și până la începutul epocii moderne din istoria Banatului¹ care coincide cu epoca care începe odată cu cucerirea Banatului și a Timișoarei de către Eugeniu de Savoia, celebrul general austriac, în anul 1716.

Dacă pentru epoca feudalismului timpuriu și dezvoltat bănățean lucrările apărute în ultima jumătate de secol sunt ceva mai numeroase – avem în vedere epoca medievală de până la cucerirea Banatului de către turcii otomani în vara anului 1552 – epoca otomană propriu-zisă din istoria Banatului este mai puțin bine reprezentată în literatura istorică românească. Lucrul acesta se explică prin familiarizarea mai redusă a istoricilor români cu sursele istorice otomane, prin faptul că formarea unor turcologi, a unor osmanologi în România care să lucreze direct cu sursele otomane, este abia la început². De aceea, orice apariție a unor lucrări care

---

¹ Iată câteva lucrări mai importante, în care sunt tratate într-o viziune de sinteză, teme importante ale istoriei Banatului în evul mediu; I.D. Suci, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1977; Vasile V. Muntean, *Contribuții la istoria Banatului*, Timișoara, 1990; Ioan Hațegan, *Pavel Chinezu*, Editura Helicon, Timișoara, 1994; Ioan Hațegan, *Filippo Scolari. Un condotier italian pe meleaguri dunărene*, Editura Mirton, Timișoara, 1997; Dumitru Țeicu, *Banatul montan în evul mediu*, Editura Banatica, Timișoara, 1998; Chiar dacă nu se referă direct la Banatul medieval, acesta este prezent prin referințe colaterale în cărți; Cristina Fenesan, *Constituirea principatului autonom al Transilvaniei*, Editura Enciclopedică, București, 1997 sau Ioan Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania. 1440-1514*, Editura Enciclopedică, București, 2000.

² Un laborator de studii otomane funcționează de mai multă vreme pe lângă Facultatea de Istorie a Universității din București. Surse otomane care tratează despre istoria medievală a Țărilor Române s-au publicat deja; *Cronici turcești privind Țările Române. Extrase, vol. I, secolul XV – mijlocul sec. XVII*, autori – editori Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet, Editura Academiei R.S. România, București, 1966; *vol. II, secolul XVII* – autor

să conducă în circuitul științific informații istorice noi, concrete din arhivele otomane este foarte utilă și binevenită, în măsura în care aduce în circuitul științific informație istorică inedită, necunoscută în cea mai mare parte înainte, și care oferă materie primă pentru judecăți istorice de ansamblu sau de amănunt, de natură să îmbogățească cunoștințele noastre privind Banatul medieval al secolelor XVI-XVII. O astfel de lucrare este cartea regretatului profesor Engel Pál „A Temesvári és Moldovai szandzsák törökkori települései (1554-1579)”, Szeged, 1996. Așezările în epoca turcească din sangeacurile Timișoara și Moldova (1554-1579), Szeged, 1996, care ne înfățișează satele, târgurile, orașele dar și așezările nelocuite, părăsite – seliștile – din intervalul de timp indicat, 1554-1579 și ne oferă indicații deosebit de utile privind ordinea de mărime a acestora întrucât pentru fiecare localitate este precizat și numărul de case – gospodării – care o compun, elemente indispensabile pentru considerații istorice privind habitatul regiunii, populația, demografia Banatului la începutul stăpânirii otomane din Banat. Engel Pál dă publicității datele concrete din 3 deftere otomane – este vorba de conscripții de localități – redactate în anii 1554, 1569 și 1579 și care cuprind localitățile din sangeacurile Timișoara și Moldova veche ale vilaietului de Timișoara³; desigur, scopul redactării acestor deftere este unul administrativ – fiscal; administrația otomană a Banatului voia să știe care este numărul de locuitori și de gospodării impozabile din fiecare localitate pentru a putea calcula impozitul de plătit de fiecare localitate în parte, în funcție de elementele impozabile – numărul de gospodării existente, în principal – al fiecărei localități. Desigur, pentru noi istoricii mileniului III, acest mobil al acțiunii, de înregistrare a resurselor care pot fi impuse în Banatul otoman este mai puțin important, ne interesează în schimb informațiile care permit reconstituirea unor date de istorie demografică, socială a localităților conținute în deftere; pe baza acestora se poate reconstitui istoria socială, economică, demografică a Banatului otoman de la mijlocul secolului XVI-

---

– editor Mihail Guboglu, Editura Academiei R.S. România, București, 1974; *Documente turcești privind istoria României, vol. I, 1455-1774*, autor Mustafa A. Mehmed, Editura Academiei R.S. România, București, 1976. Între turcologii care se preocupă mai îndeaproape cu Banatul otoman, se remarcă Cristina Feneșan, care pe lângă cartea citată la nota 1, dedicată constituirii principatului autonom al Transilvaniei care are destule conotații bănățene, s-a ocupat și în mod special cu dominația otomană asupra Banatului; vezi Cristina Feneșan, *Începutul dominației otomane asupra Banatului la 1541*, în *Revista arhivelor*, 49, I, 1987, p. 41 și urm.

³ Indicații utile privind concepția care a stat la baza publicării defterelor și modul în care pot fi utilizate datele din conscripțiile otomane, se găsesc în capitolul introductiv al cărții, „bevezetö – introducere”, vezi Engel Pál, *A Temesvári és Moldovai szandzsák települései (1554-1579)*, Szeged, 1996, p. 5-18.

lea, mai documentat și mai fundamentat decât s-a putut face acest lucru până la apariția cărții profesorului Engel Pál. De altminteri, Engel Pál însuși, vede în publicare defterelor otomane pe care a întreprins-o, punerea la dispoziția cercetării viitoare a unei „materii prime” - nyersanyag⁴ - care să fie prelucrată, analizată, adâncită, detaliată de istorici plecând de la motivații diferite, de la punerea unei probleme sau a alteia a cercetării istorice, de la dezbateră, adâncirea unor informații de detaliu care apar în deftere și care pot fi utilizate în dezbateră unor chestiuni istorice care nu apar expressis verbis în deftere, dar care țin de problematica mai largă pe care o circumscriu acestea.

În cele ce urmează vom încerca schițarea unei problematice istorice care ține de demografia, populația Banatului în evul mediu pe care defterele otomane publicate de Engel Pál reprezintă un punct de plecare; ne-am oprit asupra unor localități situate în Banatul de câmpie în jurul Timișoarei dar și mai la sud, pe o veche axă de circulație care leagă Timișoara, prin Jebel – Deta – Vârșeț – nisipurile Alibunarului, de zona Dunării și am schițat în linii foarte generale, istoria medievală a acestor localități, de la prima mențiune documentară medievală, prin date mai importante ale istoriei lor medievale preotomane, la istoria lor în vremea otomană, până la datele esențiale demografic privind istoria acestor localități în secolul al XVIII-lea. Ni s-a părut utilă o asemenea abordare, întrucât ea aruncă o lumină utilă asupra „duratei lungi” a istoriei localității în care datele din defterele otomane din anii 1554-1579 constituie un segment important. Am utilizat în acest sens datele din monografia istorică a comitatului Timiș sub redacția lui Samu Borovszky, informația istorică din „Geografia istorică a Banatului medieval” de Bodog Milleker⁵, evident datele defterelor otomane din 1554-1579, dar și alte informații privind istoria localităților respective în secolul al XVII-lea, cum ar fi călătoria patriarhului Maxim de Ipek prin satele Banatului în anii 1660 și 1666⁶, relatările lui Evlia Celebi⁷ sau ale altor călători prin Banatul otoman⁸.

⁴ Engel Pál, *op. cit.*, p. 13.

⁵ Borovszky Samu, *Temes vármegye*, Budapesta, capitolul *Temes vármegye községei – Așezările comitatului Timiș*, p. 21-128; datele de aici le-am confruntat și completat cu cele din dicționarul de localități medievale al lui Bodog Milleker, *Délmagyarország középkori földrajza – Geografia istorică a Banatului medieval*, Timișoara, 1913 și cu repertoriul de localități medievale din Banatul montan, în Dumitru Țeicu, *Banatul montan...*, registrul așezărilor medievale, p. 290-401.

⁶ I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1980, documentul 72, p. 108-149.

⁷ *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 311-753, editor Mustafa Ali Mehmet.

Punctul final al datelor privind istoria lungă a localităților medievale este reprezentat de hărțile bănațene ale secolului al XVIII-lea, de conscripțiile de la sfârșitul secolului al XVII-lea și din secolul al XVIII-lea, care ne arată transformările prin care au trecut – din punct de vedere demografic, al istoriei populației – respectivele așezări, la începutul epocii moderne. Obținem astfel, o schiță în linii mari, a evoluției acestor așezări prin secolele evului mediu care este utilă pentru cercetare istorică în sine și care oferă puncte de reper pentru demararea unor cercetări privind evoluția așezărilor pe secvențe cronologice mai scurte, în care informația istorică poate fi detaliată mai în amănunt și în care se poate atrage în cercetare informație istorică mai bogată, mai circumstanțială, pentru a răspunde la întrebări mai amănunțite privind istoria unei așezări sau a alteia.

Am ales să prezentăm mai îndeaproape localitățile pe culoarul de circulație Timișoara-Vârșeț-Dunăre, întrucât ele au o bună reprezentare în documentele medievale, permițând urmărirea din aproape în aproape a evoluției în timp a așezărilor. Această zonă geografică de pe axa Timișoara-Vârșeț-Dunăre este în același timp o zonă de interferență etnică, întrucât aici avem de-a face, în decursul timpului, cu localități românești, sârbești, dar în același timp – mai ales pentru epoca anterioară stăpânirii otomane – se afirmă prezența unui număr însemnat de sate ungurești – în special istoriografia ungară susține acest punct de vedere⁸; se ridică, deci, o chestiune care nu este ușor de deslușit, cea a etnicului unei așezări sau a alteia, în decursul timpului. Se mai afirmă, – în special tot de către istoricii unguri – că în multe sate din Banatul de câmpie ar fi avut loc o substituție, o înlocuire a vechilor locuitori unguri de către o populație alcătuită de români și sârbi, venită – în secolele XIV – XVII – fie din sudul Dunării, fie din părțile de deal și munte ale Banatului, fie din părțile Olteniei sau ale Hațegului sau Hunedoarei și care, în decursul timpului, și mai ales după instaurarea dominației otomane în Banat, ar fi imigrat în satele de câmpie ale Banatului, părăsite – se pretinde – de vechii locuitori, unguri în cea mai mare parte, care ar fi fugit spre nord, de teama turcilor. Dacă pentru sârbi pot fi documentate mai multe valuri de imigranți din sudul Dunării în

⁸ Vezi volumul „*Utazások a török birodalomban – Călătorii în Imperiul Otoman*”, Editura Kriterion, București, 1983, editor Binder Pál.

⁹ Această opinie apare în mai toate lucrările istoriografice maghiare care tratează istoria Banatului medieval; bibliografia este foarte bogată; cu titlu de exemplu, menționăm doar pentru epoca mai veche, deja citata monografie îngrijită de Borovszky Samu, *Temes Vármegye*, iar pentru epoca mai apropiată de noi, volumul *Erdély Története, I, A kezdetektől 1606-ig – Istoria Transilvaniei, vol. I, De la începuturi până la 1606*, Editura Academiei, Budapesta, 1986.

secolele XV-XVII¹⁰, pentru români lipsesc, deocamdată mențiuni documentare care să ateste o asemenea migrație. Oricum, rămâne chestiunea dificilă a diagnozei etnice, pentru o așezare sau alta și se poate spune că la acestea e mai greu de răspuns pentru Banatul de câmpie decât pentru Banatul de deal și de munte, unde caracterul aproape exclusiv românesc al locuirii reiese destul de concludent din sursele epocii¹¹.

Se mai adaugă împrejurarea ca zona Timișoara – Vârșeț – Dunăre a stat mai mult „în calea răutăților” decât zona de deal și de munte a Banatului, de pildă. Incursiunile turcești din secolele XIV-XVI din Banat au loc în prealabil în Banatul de câmpie, pe axa de circulație de care am pomenit Dunăre – Vârșeț – Timișoara – facem abstracție acum de incursiunile turcilor făcute pe Tisa sau mai la apus, pe Dunăre, - iar marile campanii de cucerire ale Banatului din anii 1551-1552 au loc în bună parte tot prin Banatul de câmpie¹². Incursiunile frecvente ale turcilor, starea de război, starea de nesiguranță a locuitorilor provocate de aceste incursiuni vor fi declanșat în ultimă instanță, tentația de la a pleca în bejenie, tentație poate mai pronunțată în această parte a Banatului decât în zonele mai ferite de contactul direct cu cetele de pradă ale achingiilor otomani. Istoria demografică, a așezărilor acestei zone de câmpie a Banatului este examinat și sub raportul incidenței fenomenului de părăsire, de selistire a satelor, al persistenței fenomenului sau dimpotrivă a revenirii pe vechile vetre de locuire; și sub acest aspect zona de câmpie a Banatului, zona Timișoara – Vârșeț – Dunăre pare a fi mai interesantă decât alte zone ale Banatului, mai ferite de intervenția acestor factori perturbatori ai vieții

¹⁰ Borovszky, *Temes vármegye...*, p. 293, 308-309; Ioan Hațegan, *Pavel Chinezu...*, p. 133.

¹¹ Banatul de deal și munte a fost în cursul evului mediu un teritoriu omogen românesc, în care românii constituiau marea majoritate a populației – vezi, în special, Dumitru Țicu, *Banatul montan...*, capitolul VII – *Geografia istorică a Banatului montan în secolele XIII-XIV*, p. 284 și urm; deși în Banatul de câmpie românii sunt în evul mediu o componentă importantă, situația etnică de ansamblu de aici e mai complexă și mai greu de deslușit, și înainte de și după cucerirea otomană de la mijlocul secolului al XVI-lea; este vorba nu numai de a identifica și deosebi pe români de sârbi și de unguri, dar și de a evalua componenta turcească – sau, în orice caz, orientală – a populației din vilaietul Timișoarei, prezentă în administrație, în armată – spahiii și ienicerii – în viața economică – meșteșugarii și negustorii – în ierarhia religioasă mahomedană; contează de asemenea, într-o evaluare de ansamblu, și grupurile etnice și sociale mai mici, precum germanii, ialienii, negustorii raguzani, cehii, slovacii, polonezii, etc., pe care sursele istorice îi semnaleză în Banat în secolele XVI-XVII.

¹² Aceste campanii de cucerire din 1551-1552, din Banat, sunt menționate în cronicile otomane; vezi, de pildă, Lütfi-pașa, *Tevarih-i Al-i Osman*, în *Cronici turcești privind Țările Române*, vol. I, p. 249-250 și cronică lui Mustafa Gelalzade, *ibidem*, p. 280-288; sau cronică lui Mehmed – pașa Küciük Nisandji, *ibidem*, p. 295-296.

cotidiene, ai siguranței de fiecare zi a locuirii în aceste secole ale evului mediu¹³. Iată câteva, numai din considerentele care ne-au determinat să ne oprim asupra acestei zone din Banatul de câmpie, de pe axa Timișoara – Vârșeț – Dunăre, în investigația pe care o propunem și în care informația oferită de defterele otomane din 1554-1579 este de prima mână, considerente la care, evident, s-ar putea adăuga și altele. Iată, localitățile din zona numită asupra căroră poartă considerațiile noastre¹⁴;

– **Babșa** – în evul mediu au fost 3 localități, Babșa de sus, Babșa de mijloc, Babșa de jos; în 1488 se găsește între pertinențele castelului de la Târgoviște — comitatul Timiș — în stăpânirea lui Haraszty Francisc, ban de Severin (Borovsky, Temes... , p. 24);

– în defterele otomane; 1554 – 42 de case, 1569 – 19 case, 1579 – 17 case (Engel, *A Temesvári...* p. 23); ține de nahia Târgoviște;

¹³ Districtele de pe cursul Begăii superioare – zona Făgetului – par să fi trăit timpuri ceva mai liniștite în secolele XV-XVI decât zona de câmpie din partea de apus a Banatului; dacă examinăm lista satelor din nahiile aflate în părțile Făgetului – vezi Engel Pál, *A Temesvári...* , p. 176 și urm., - incidența satelor părăsite, a seliștilor este mai redusă aici, decât în Banatul de câmpie, locuitorii trăind în câmpia înaltă a Făgetului timpuri mai sigure în privința siguranței vieții cotidiene; un indiciu important în sensul degradării accentuate a condițiilor de viață în Banatul de câmpie l-ar putea oferi situația generală a mănăstirilor catolice din Bnat – de pe valea Mureșului, de pildă – a căror situație materială devine tot mai dificilă, scăderea veniturilor aducând după sine scăderea numărului de călugări din respectivele mănăstiri, degradarea, ruina mănăstirilor în sine,, fenomene datorate în bună măsură dezorganizării vieții economice provocate de expedițiile otomane de pradă și jaf în părțile Banatului; vezi în acest sens – Koszta László, *Dél – Magyarország egyházi topographiaja a középkorban – Topografia ecleziastică a Ungariei de sud în evul mediu*, în volumul „*A középkori Dél – Alföld és Szer*”, Szeged, 2000, p. 46-47, 59-60.

¹⁴ Criteriul după care au fost selecționate localitățile aflate în lista de mai jos este cel al apartenenței la Banatul de câmpie; am căutat să ilustrăm sate importante, mai reprezentative din zona Banatului de câmpie – cu un accent pus pe axa de circulație Timișoara – Vârșeț – Dunăre – așezări cu o istorie de lungă durată care să permită formularea unor judecăți de ansamblu privind locuirea umană din aceste localități în cursul evului mediu – pe durata lungă a locuirii, îndeosebi; se conturează astfel observații certe, dar rămâne destul loc și pentru ipoteze. Prescurtările utilizate în trimerile bibliografice din lista de localități care urmează sunt următoarele: Dr. Borovszky Samu, *Temes varmegye*, Budapesta, fără an de apariție – Borovszky, *Temes...* ; Engel Pál, *A Temesvári és Moldovai szandzsák török kori települései (1554-1579)*, Szeged, 1996 – Engel, *A Temesvári...* ; I.D. Suciú, Radu Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1980; I.D. Suciú, Radu Constantinescu, *Documente...* ; Milleker Bodog, *Délmagyarország középkori földrajza*, Timișoara, 1913; Milleker, *Délm.*; Dumitru Țeicu, *Banatul montan în evul mediu*, Editura Banatica, Timișoara, 1998; Țeicu, *Banatul montan...*; Pál Binder (editor), *Utazások a török birodalomban*, Editura Kriterion, București, 1983, Pál Binder, *Utazások...*

– conscripția din 1717 – 40 de case locuite în districtul Făget; harta lui Mercy – 1723 – sat locuit, harta din 1761 – sat locuit (Borovszky, *Temes...*, p. 24);

– **Barateaz** – 1411 – Brochháza, 1428 – Barothhaza (Borovszky, *Temes...*, p. 27);

– în defterele otomane; 1554 – 10 case, 1569 – 20 de case, 1579 – 23 de case (Engel, *A Temesvári...* p. 26); ține de nahia Timișoara; harta Mercy – 1723 – Barazas – seliște; în hărțile 1761 și 1783 – Parazhaz – sat locuit (Borovszky, *Temes...*, p. 27);

– **Becicherecu Mic** – în evul mediu Pechkerek; apare în lista decimelor papale – 1332-1337; în secolele XV-XVI apare în proprietatea familiei nobilului Hăgimaș de Beregsău (Borovszky, *Temes...*, p. 57-58)

– în defterele otomane; 1554 Pecskekerek în nahia Timișoara; 1554 – 50 de case, 1569 – 45 de case, 1579 – 49 de case (Engel, *A Temesvari...*, p. 105); în conscripția din 1717 – 36 de case;

– în anii 1660, 1666 are populație ortodoxă; gospodarul Tvetcu, cnezul Radovan, Milita, Ioan, baba Frughina, Jivco, Rădoi, Miloș, Sava, Rade, Maxim, Radovan, Prodan (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 128);

– conscripția din 1717 – 36 de case; harta Mercy – sat locuit în districtul Timișoara, colonizarea germană începe în 1727, locuiesc aici mulți români și sârbi; în 1761, majoritatea era ortodoxă (Borovszky, *Temes...*, p. 58);

– **Belinț** – în 1369 prima mențiune documentară sub forma Belenche; 1482 se află în proprietatea familiei Bejan (Besanfi) (Borovszky, *Temes...*, p. 28);

– în defterele otomane; 1554 – 34 de case, 1569 – 20 de case, 1579 – 28 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 27); ține de nahia Ictar; pe harta Mercy – sat locuit (Borovszky, *Temes...*, p. 28);

– **Bencecu de Jos (Bencecu Roman)** – cel mai vechi proprietar, din secolul al XIV-lea, din neamul Dorojma; aici a fost și localitatea Baci – în hotar este pârâul Bacin; în secolul al XV-lea se numea Vence și ținea de cetatea Borzlyuk; trece apoi în proprietatea familiei de Duboz (Dobozi); în 1456 trece în proprietatea lui Iancu de Hunedoara, în 1462 în proprietatea lui Ioan Giskra, iar apoi are alți stăpâni; în secolul al XV-lea se așează aici coloniști sârbi (Borovszky, *Temes...*, p. 22);

– în defterele otomane; 1554 – 17 case, 1569 – 21 de case, 1579 – 19 case; apare în deftere sub numele Benchykut, care era înainte pertinentă a cetății Sarad – în 1506 (Engel, *A Temesvari...*, p. 28); ține de nahia Timișoara; apare pe hărțile din 1723 și 1761 ca localitatea locuită (Borovszky, *Temes...*, p. 22);

– **Berecuta** – sat pe râul Bârzava; ținea în evul mediu de comitatul Carașului; în 1458 Berecul era al familiei Doczi (Borovszky, *Temes...*, p. 29);

Berecuta sau Gacealug, ține de nahia Ciacova în defterele otomane; 1554 – 8 case, 1569 – 16 case, 1579 – 18 case; ar putea să corespundă localității Gătaia de Jos – Gatal inferior – 1343;

– în anul 1666 are populație ortodoxă; Sava, Radosav, Petru, Manda, Maxim (I. D. Suciu, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 128); în conscripția din 1717 – 28 de case; pe harta Mercy din 1723-1725 apare ca sat locuit în districtul Vârșeț; în 1779 ține de comitatul Timiș (Borovszky, *Temes...*, p. 29);

– **Beregsău** – apare în lista decimelor papale din 1332-1337 ca parohie; în a doua jumătate a secolului al XIV-lea este în proprietatea familiei de Beregsău; în secolul al XV-lea apare în stăpânirea lui Nicolae Hăgimaș de Beregsău; în 1462 apare și Beregsăul Mic;

– în defterele otomane Beregsăul ține de nahia de Timișoara; 1554 – 28 de case, 1569 – 46 de case, 1579 – 35 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 29);

– în conscripția din 1717 Beregh-Schoh cu 40 de case; harta Mercy din 1723-125 – Berexchof; în harta din 1761 apare ca seliște (Borovszky, *Temes...*, p. 28);

– **Berini** – 1332-1337 apare în lista decimelor papale cu biserică în localitate; în 1407 satul era a lui Pippo Spano, comite de Timiș; în 1473 are privilegiul de oraș și ține de pertinențele lui Cheri (Borovszky, *Temes...*, p. 99);

– în defterele otomane ține de nahia Cerini; 1554 – 46 de case, 1569 – 106 case, 1579 – 94 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 29);

– în conscripția din 1717 – Berino, cu 40 de case locuite; în harta Mercy – Berin; în 1761 – locuit de ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 99);

– **Besenova Nouă** – în 1332-1337 apare în lista decimelor papale; în 1455 devine proprietatea a Huniazilor, mai târziu e a familiei Bornemisza de Besenova; sub turci devine seliște – se pare, spre sfârșitul epocii pașalâcului, pentru că la începutul stăpânirii otomane – vezi mai jos – este locuită (Borovszky, *Temes...*, p. 120);

– în defterele otomane ține de nahia Timișoara, fiind un simplu sat; 1554 – 23 de case, 1569 – 27 de case, 1579 – 30 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 29);

– în 1666 apare ca orașul Besenova, cu locuitori ca gospodarul Vucihnea, popa Ștefan, Anuca, Iancu bairactarul, Peia al lui Belea, Vidac, Coia, Petcu al Neii, Ioan Rădoiță (I.D. Suciu, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 128);

– pe harta Mercy – seliște; în 1748 vin primii coloniști germani (Borovszky, *Temes...*, p. 120);

– **Birda** – sat locuit din epoca otomană; conscripția din 1717 îl menționează cu 80 de case locuite; pe harta din 1761 – Pirda în districtul Ciacova (Borovszky, *Temes...*, p. 30);

– în defterele otomane – Birda în nahia Ciacova; 1554 – seliște, 1569 – 11 case, 1579 – 25 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 30);

– **Biserica Roșie** – la vest de Biserica Albă (Bela Cerkva – Iugoslavia); nu sunt date medievale mai vechi; la sfârșitul epocii medievale – locuit de sârbi, cu numele Cervena Cerkva; conscripția din 1717 o consemnează cu 44 de case; 1773 – revine regimentul de graniță sârbesc 1774 – revine regimentului de graniță româno-sârbesc (Borovszky, *Temes...*, p. 126);

– Cervena Cerkva – sat în nahia Ciacova; 1554 – 2 case, 1569 – 20 de case, 1579 – 18 case (Engel, *A Temesvári...*, p. 38);

– **Blajova** – 1410 pertinența a Dubozului, în proprietatea lui Dan de Duboz; 1488 – pertinența Târgoviștei, în proprietatea banului de Severin Haraszthy Francisc (Borovszky, *Temes...*, p. 27);

– în defterele otomane – Blajova, ține de nahia Cerini (Sacoșul Turcesc); 1569 – 11 case, 1579 – 13 case (Engel, *A Temesvári...*, p. 31);

– în conscripția din 1717 apare sub forma Blajevo, având 40 de case; pe hărțile din 1723 și 1761 apare sub forma Plașova (Borovszky, *Temes...*, p. 27);

– **Budinți** – sat locuit din epoca otomană; în conscripția din 1717 – Budimcy în districtul Făget, cu 18 case locuite; pe harta Mercy – Pudinc și pe harta din 1761 – Budinc în districtul Lugoj (Borovszky, *Temes...*, p. 30);

– în defterele otomane – Budinc, în nahia Ictar; 1554 – 7 case, 1569 – 8 case, 1579 – 8 case (Engel, *A Temesvári...*, p. 31);

– **Butin** prima mențiune documentară 1353 (Țeicu, *Banatul montan...*, p. 307) – în conscripția din 1717 – Budschin, cu 23 de case; pe harta Mercy-Puthin, în districtul Vârșeț; pe harta din 1761 – 2 localități locuite de ortodocși, Putin și Piethin (Borovszky, *Temes...*, p. 99);

– în defterele otomane – Butin, sat în nahia Semliki (Vârșeț); 1554 – 7 case, 1569 – 29 case, 1579 – 45 case (Engel, *A Temesvári...*, p. 37);

– **Buziaș** – prima mențiune documentară – 1320; În 1482, Bejan Benedict și Andrei donează văduvei lui Hollodi Filip sfertul filial din 33 de sate, între ele și Buziașul; în epoca otomană locuit de sârbi și romani (Borovszky, *Temes...*, p. 30);

– în defterele otomane – Baziaș în nahia Cerini (Sacoșu Turcesc); 1554 – 15 case, 1569 – 6 case, 1579 – o casă (Engel, *A Temesvári...*, p. 37);

– apare în conscripția din 1717 cu 36 de case; pe harta din 1723 apare sub forma Busiesch (Borovszky, *Temes...*, p. 30);

– **Carlovaț (Iugoslavia)** – sat sârbesc situat lângă nisipurile de la Alibunar, numit și Ocza, Alibunaru Mic și Podprestie (Borovszky, *Temes...*, p. 78);

– în defterele otomane – Ocsa, sat în nahia Semliki (Vârșeț); 1554 – 13 case; 1569 – 60 case; 1579 – 48 case (Engel, *A Temesvári...*, p. 97);

– **Cadar** – sat pe Poganis, locuit la sfârșitul epocii otomane; în conscripția din 1717 apare sub forma Kadar, în districtul Ciacova, cu 85 de case; pe harta Mercy și pe harta din 1761 apare sub forma Kadar (Borovszky, *Temes...*, p. 53);

– în defterele otomane apare sub forma Dolni Kadar în nahia Cerini; 1554 – 8 case, 1569 – 12 case, 1579 – 17 case (Engel, *A Temesvári...*, p. 72);

– **Calacea** – 1356 – Kalacha; 1454 – Kalocha, proprietate a familiei Kalochai; harta Mercy – Kallacs; lângă ea întâlnim și o seliște cu acest nume; pe harta din 1761 – Kalazka; pe harta din 1783 – Kallazo (Borovszky, *Temes...*, p. 105);

– în defterele otomane apare sub forma Kalacha, sat în nahia Timișoarei; 1554 – 4 case, 1569 – 0 case, 1579 – 11 case (Engel, *A Temesvári...*, p. 72);

– **Căpăț** – ținea în 1462 de pertinențele Dubozului; în epoca otomană era locuit de romani; în conscripția din 1717 – Kipeth, cu 60 de case; pe harta Mercy – Kepeth în districtul Lugoj, pe harta din 1761 se afla în districtul Ciacova (Borovszky, *Temes...*, p. 54);

– în defterele otomane ține de districtul Cerini și este seliște în anii 1569 și 1579 (Engel, *A Temesvári...*, p. 74);

– **Cerna** – e menționată în documente medievale; în 1453 e stăpânită de familia Variaș; pe harta Mercy – Czerna, în districtul Ciacova (Borovszky, *Temes...*, p. 100);

– în defterele otomane apare Cerna în nahia Cerini, ca sat; 1554 – 20 de case, 1569 – 38 de case, 1579 – 30 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 41);

– în 1660 apar în Cerna personaje ca gospodarul moș Bogdan, Aranit, fratele lui, Prodan al Galei, Vucoman, Gheorghe, Fiat, Maxim al Vuii, tatăl sau Vuia, maică-sa Stoica, frate-său Lazea, Gruită, frate-său Aranit, Miloș din Ficatar (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 131);

– **Cerneteaz** – sat pe pârâul Beregsău; în evul mediu Csernecshaza; în 1470 și 1492 – în proprietatea lui Ordög Laszlo; pe harta

Mercy – Cernithais în districtul Timișoara – sat locuit; pe harta din 1761 – Csernitacz (Borovszky, *Temes...*, p. 36);

– în defterele otomane, Cernihaz în nahia Timișoara, sat; 1554 – 18 case, 1569 – 10 case, 1589 – 13 case (Engel, *A Temesvári...*, p. 41);

– **Chevereșu Mare** – pe pâraul Șurgani; se pare că era locuit de români în epoca otomană; în conscripția din 1717 apare sub numele Keverisch, cu 75 de case; pe harta Mercy – Keveresch, în districtul Ciacova; în 1761 avea poștă; vechea localitate era situată sub pădure, biserica ortodoxă se găsea în locul numit Bikaskert; în vremea Mariei Theresia s-a mutat pe locul actual (Borovszky, *Temes...*, p. 78);

– în defterele otomane apare ca sat în nahia Cerinii, sub numele Keveriși; 1554 – seliște, sat locuit mai târziu: 1569 – 14 case; 1579 – 10 case; (Engel, *A Temesvári...*, p. 75);

– în 1666 sunt semnalati țărani români ca locuind la Cheveresu Mare; Nescu, Nedelcu, Păun, Ioan, Marcu, Ștefan, Ioana, Tvetcu și un Stoian la Chevereșu Mic (I.D. Suciu, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 132);

– **Chișoda** – Tesöld – apare sub numele de Tesola și Tesuld în decimele papale din 1332-1337; în 1456 stăpânește satul Iancu de Hunedoara, iar mai târziu Hăgimaș de Beregsău; sub turci se pustiește; așezarea actuală se formează în anii 1725-1760; în 1761 Chișoda este locuită de ortodocși; mai târziu vin și primii coloniști nemți (Borovszky, *Temes...*, p. 118);

– în defterele otomane apare sub denumirea de Senmarghita, sat în nahia Timișoara; 1569 – 19 case, 1579 – 25 case; în evul mediu preotoman nu se cunoaște un sat cu acest nume, deși – se poate deduce din nume că avea biserică, de aceea se poate identifica cu Tesöld, care însă nu apare în deftere (Engel, *A Temesvári...*, p. 76, 125);

– **Ciacova** – în anii 1332-1337 apare în listele decimelor papale; la sfârșitul secolului al XV-lea devine sat al familiei Csak, care își ia numele de la localitate și ridică aici o importantă cetate între anii 1390-1394; până în 1551 localitatea rămâne în proprietatea familiei Csak; în 1551 e cucerită de turci; în 1701 contele Oettingen Wolf dărașă cetatea, conform celor convenite între turci și austrieci la pacea de la Karlowitz; rămâne în picioare doar turnul - donjon de cărămidă (Borovszky, *Temes...*, p. 34);

– în defterele otomane, Ciacova apare ca sat în 1554 cu 26 case, și ca oraș, în 1569, cu 63 de case și tot ca oraș, în 1579, cu 61 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 40);

– **Clopodia** – se pare că exista în epoca otomană; în conscripția din 1717 apare ca Klobodia, cu 42 de case; pe harta Mercy din 1723-1725,

apare ca Klopodia; în 1779 ține de comitatul Carașului (Borovszky, *Temes...*, p. 60);

– în defterele otomane, apare ca Klokotia și este sat în nahia Semliki – Vârșeț; în 1569 are 17 case, în 1579 are 20 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 77);

– **Cusici** – Iugoslavia, cunoscut încă din secolul al XIV-lea (Milleker, *Dëlm...*, p. 109; Țeicu, *Banatul montan...*, p. 319); în conscripția din 1690-1700 – Kussith în districtul Palanca; în conscripția din 1717 apare ca sat cu 82 de case locuite; pe harta Mercy apare cu numele Kuschitz (Borovszky, *Temes...*, p. 109);

– în defterele otomane, apare ca sat, cu numele de Kusity, în nahia Carașova – Vitelnik; 1554 – 18 case, 1569 – 71 de case; 1579 – 56 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 82);

– în anul 1660, apare satul Cusici, lângă mănăstire, cu locuitori ca Obren, Ilie a lui Vucoman, Stoian, Raia, Sima, Petru; tot în același an, 1660, la mănăstirea Cusici este un egumen (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente ...*, p. 132);

– **Cutrit** (Temeskutas) – Iugoslavia – ținea în evul mediu de comitatul Caraș; 1358, 1362 – Kutrez; în 1579, principele Transilvaniei, Sigismund Bathory, donează satul lui Iojica Francisc din Caransebeș; în conscripția din 1717 apare cu 17 case locuite; în 1719 vin primii coloniști germani; în 1751 avea 150 de case (Borovszky, *Temes...*, p. 107);

– în defterele otomane, apare ca sat, cu numele de Kutric, în nahia Semliki – Vârșeț; 1554 – 5 case; 1569 – 37 de case; 1579 – 32 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 82);

– **Cuvin (Kovin, Kevevara)** – cetate, oraș, Iugoslavia; cetate, oraș, menționat încă din secolul al XII-lea; în anul 1551 este cucerit de turci; în anii 1564-1576 stă aici un beg turc, supus al pașei din Timișoara; în 1685 ține de nahia Panciova din sangeacul Timișoarei; în conscripția din 1717 are 50 de case; în 1739 se demantelează cetatea din Cuvin conform prevederilor păcii de la Belgrad (Borovszky, *Temes...*, p. 57);

– în defterele otomane, apare ca oraș sub numele de Kovin (Kövin); 1554 – 33 de case, 1569 – 82 de case, 1579 – 62 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 80);

– **Dejan** – pe pârâul Moravița; sat de colonizare modernă, înființat de Deschan Iosif, administrator cameral între 1790 și 1810 pe locul unui sat mai vechi, numit Radovaț; nu avem date despre localitate din evul mediu, satul Radovaț apare în conscripția din 1717 cu 20 de case, satul este locuit, de asemenea apare și în hârtiile din 1723 și 1761 ca sat locuit; aflăm de asemenea, că locuitorii din secolul al XVIII-lea – românii – ar fi construit biserică nouă, cu material recuperat dintr-o veche biserică

medievală ajunsă până la ei ca ruină; satul lipsește în defterele otomane din 1554-1579 publicate de Engel Pal;

– **Deliblata** – Iugoslavia – sat locuit din epoca otomană; nu avem date din epoca medievală anteotomană; apare pe harta Mercy ca Delliblado în districtul Panciova (Borovszky, *Temes...*, p. 36);

– Deliblata – apare în defterele otomane ca seliste, în 1569 și 1579 (Engel, *A Temesvári...*, p. 45);

– **Denta** – pe Bârzava – era în 1322, 1329 al lui Teodor de Voiteg (Milleker, *Délm...*, p. 80); apare și în lista decimelor papale din 1332-1337 sub denumirea de Dend; în 1370 este al familiei de Omor, mai târziu intră în patrimoniul familiei Himfi; în 1597, Sigismund Bathory, principele Transilvaniei donează satul Denta lui Andrei Barcsai; în 1686 ar fi fost seliște și ar fi existat o palanca în jurul localității; în 1687-1688 este semnalată aceeași palanca în jurul localității, dar satul pare a fi locuit (Pal Binder, *Utzasok...*, p. 122); în conscripția din 1717 apare în districtul Ciacova, cu 100 de case locuite; după 1720 se așează în Denta primii coloniști nemți (Borovszky, *Temes...*, p. 36);

– în defterele otomane Denta apare în nahia Ciacova; 1554 – sat cu 123 de case, 1569 – oraș cu 353 de case, 1579 – oraș 282 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 46);

– în 1666 satul Denta apare locuit de personaje ca fruntașul Avram, Andrei, Vuc, Petraș, Dumitru Grecu, Vidcu, Bogosav, Milcu, Stoiana, Vasile covaciul, etc. (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 133);

– **Deta** – ține în evul mediu de comitatul Caraș; în 1411 și 1427 apare sub forma Ded și Dedul Mic; sub turci dispare și nu apare în conscripția din 1717; coloniștii nemți vin în localitate în 1724 (Borovszky, *Temes...*, p. 39); apare și în harta Mercy din 1723-1725 ca Detta;

– în defterele otomane, apare ca satul Deda care ține de nahia Ciacova; 1554 – 10 case, 1569 – 27 de case, 1579 – 31 de case (Engel, *A Temesvári...*, p. 45, 46);

– în 1660, în Deta trăiesc fruntașul Sviloie, baba Malina Vuceta, popa Mircea, Grozdana, Vasile covaciul, Damian, Velimir Ghiurcea (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 132);

– **Dragsina (Temesfalva)** – în secolul al XV-lea ar fi locuit de români care ar fi venit din părțile Carașului; în 1453 era proprietate regală când Ladislau al V-lea donează satul lui Iancu de Hunedoara; în 1617 era seliste, iar apoi este din nou locuit de români; pe harta Mercy apare sub numele de Dragschina; (Borovszky, *Temes...*, p. 100);

– în defterele otomane, Dragsina (Diragsa, Dragsa, Dragoselo), sat în nahia Cerini; 1554 – 21 de case, 1569 – 28 de case, 1579 – 34 de case;

în conscripția din 1717 apare sub numele de Dragșina; (Engel, *A Temesvari...*, p. 45, 48);

– **Duboz**, lângă Buziaș – în 1333.-1334 era aici parohie catolică (Milleker, *Delm...*, p. 178); apare în anii 1399, 1405-1410, 1462, 1489 ca sat aflat în proprietatea românului Dan de Duboz și a fiilor lui; apare pe harta Mercy ca satul Dobosch în districtul Ciacova; (Borovszky, *Temes...*, p. 100);

– în defterele otomane, Dubozul apare ca sat tinand de nahia Cerini; 1554 – 64 de case, 1569 – 46 de case, 1579 – 27 de case; (Engel, *A Temesvari...*, p. 49);

– **Duplai (Temesvaralja)** – pe malul stâng al Carașului, ținea de comitatul Carașului; în conscripția din 1717, satul este consemnat cu 30 de case în districtul Palanca; pe harta Mercy apare ca Dublay; în 1761 apar menționați locuitorii ortodocși, iar în 1770 regimentul de graniță sârbesc se așează aici (Borovszky, *Temes...*, p. 118);

– în defterele otomane, satul Duplai este menționat ca sat în nahia Carașova-Vitelnic; 1554 – 18 case, 1569 – 12 de case, 1579 – 32 de case (Engel, *A Temesvari...*, p. 50);

– **Ferendia** – nu se cunosc date medievale mai precise; în epoca otomană se pare că a fost sat locuit; în conscripția din 1717 apare cu numele de Werendin, în districtul Vârșeț, având 30 de case; pe harta Mercy din 1723-1725, apare cu numele de Firendia ca sat locuit;

– în defterele otomane, apare cu numele de Seferendia în districtul Vârșeț nahia Șemlik – Vârșeț; ca sat; 1569 – 19 case, 1579 – 21 case (Engel, *A Temesvari...*, p. 53, 122);

– **Folea** – sat locuit în epoca otomană; în 1717, în conscripția din acel an, apare ca Folli cu 20 de case; pe harta Mercy apare Follia în districtul Ciacova (Borovszky, *Temes...*, p. 42);

– Folia apare în districtul – nahia Cerini (Sacoșu Turcesc), având în 1569 10 case, iar în 1579 – 6 case; exista și o Folia Gorna – de munte, vecina cu Folia de mai sus și care era seliște în 1579 (Engel, *A Temesvari...*, p. 54);

– **Gătaia** – pe Bârzava – menționată din anul 1323 cu numele de Gataal; în 1343 apar localitățile Gătaia de Sus și Gătaia de Jos; la sfârșitul secolului al XVI-lea lugojenii îi bat pe turci la Gătaia, iar din acest motiv, pașa de Timișoara protestează în fața lui Sigismund Bathory, principele Transilvaniei; în 1688 și 1699, Gătaia ține de comitatul Severinului, nou înființat de austrieci; Gătaia lipsește din conscripția din 1717, apare în schimb, pe hărțile din 1723 și 1761 (Borovszky, *Temes...*, p. 46);

– în defterele otomane, Gătai apare ca oraș, în nahia Şemlik – Vârșeț; 1554 – 250 de case, 1569 – 186 de case, 1579 – 171 de case (Engel, *A Temesvari...*, p. 55);

– **Gherman (Ermeny)** – 1323 – prima mențiune documentară; în 1332-1337 apare în listele decimelor papale, sub forma Hermen; pe la 1400 este a familiei Himfi, mai târziu devine a familiilor nobile Papdi și Csaki; devine seliște în epoca otomană; nu apare în conscripția din 1690-1700, apare însă în conscripția din 1717, cu numele German, având 26 de case, în districtul Vârșeț; pe harta Mercy, apare cu numele de Bermann; pe harta din 1761 apare ca locuită de ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 40);

– în defterele otomane, apare sub numele de Iarmin (Bontra?) în nahia Şemliki-Vârșeț; seliște în 1569 și 1579; nu coincide topografic exact cu actuala localitate Gherman, ci se găsea între localitățile medievale Keresztes și Gyalmar (Engel, *A Temesvari...*, p. 51, 70);

– **Ghertenis** – localitate pe Bârzava; ținea în evul mediu de comitatul Caras; în secolele XIV-XV este stăpânit de familiile nobiliare ale lui Chep de Ghertenis, Himfi și ale lui Dan de Duboz; în 1597, Sigismund Bathory îl donează lui Andrei Barcsai; pe harta Mercy din 1723-1725 apare ca Gertennisch în districtul Vârșeț; în 1761 apare ca Gerdinesti (Borovszky, *Temes...*, p. 47; Țeicu, *Banatul montan...*, p. 329);

– în defterele otomane, Ghertenisul apare sub forma Kertenyes în nahia Bocsa; 1554 – 15 case, 1569 – 45 de case, 1579 – 42 de case (Engel, *A Temesvari...*, p. 56, 75);

– **Ghilad** – în secolul al XIII-lea apare sub forma Gyad; apare în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, ca locuită de români; în conscripția din 1717 apare ca Dolni Gilad – Ghiladul de Jos – cu 100 de case; pe harta Mercy din 1723-1725 apar două Ghiladuri, într-o zonă de pădure; pe harta din 1761, un Ghilad apare ca seliste, alt Ghilad apare ca sat locuit (Borovszky, *Temes...*, p. 47);

– în defterele otomane, apare localitatea Gilod, din nahia Ciacova, care în 1569 și 1579 este seliște (Engel, *A Temesvari...*, p. 56);

– în 1660 întâlnim la Ghilad personaje ca gospodarul Nicolae Marici, Petru, popa Sava, Vucosav, Ilie Doici, Petcu, iar în 1666, pe popa Eremia, Dobrița, Jivco, Petcu, Tatomir (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 135);

– **Ghiroda** – sat pe Bega, lângă Timișoara, apare în documente în anul 1389, sub forma Gyureg, în secolul al XV-lea sunt semnalate Ghiroda Mică și Ghiroda Mare; în conscripția din 1717, este semnalată Girouda cu 24 de case; pe harta Mercy, exista satul locuit Gyroda în districtul Timișoara (Borovszky, *Temes...*, p. 48);

– în defterele otomane, apare satul Giroda din nahia Timișoara; 1554 – 27 de case, 1569 – 26 de case, 1579 – 29 de case (Engel, *A Temesvari...*, p. 56);

– **Giarmata** – Garmad în listele decimelor papale din 1332-1337; în 1407 Giarmata e donată de rege unui anume Vaidafi ai cărui urmași mai dețineau în 1515 satele Giarmata Mare și Giarmata Mică; a existat la Giarmata și o fortificație pe care turcii au ocupat-o în 1551; la sfârșitul epocii otomane devine seliste; în anii 1720-1723 vin în Giarmata primii coloniști nemți; pe harta Mercy, apare Jannada ca sat locuit (Borovszky, *Temes...*, p. 103);

– în defterele otomane, apar două sate Giarmata, sub forma Iarmad Mali și Iarmad Veliki – Giarmata Mare Mică și Giarmata Mare, în nahia Timișoara; Iarmad Mali – 1554 – 10 case, 1569 – 25 de case, 1579 – 26 de case; Iarmad Veliki – 1554 – 45 de case; 1569 – 42 de case, 1579 – 31 de case (Engel, *A Temesvari...*, p. 60, 70);

– **Giroc (Gyüreg)** – sat la sud de Timișoara; se pare că exista la finele epocii otomane; în conscripția din 1717 apare ca Jurok, în districtul Timișoara, având 70 de case; pe harta Mercy apare ca Jurak, iar pe harta din 1783 ca Diurak (Borovszky, *Temes...*, p. 46);

– în defterele otomane apare ca Gyrok în nahia Timișoara, fiind seliște în 1569 și 1579 (Engel, *A Temesvari...*, p. 56, 61);

– **Hittias (Hattyas)** – pe râul Timiș; în secolul al XV-lea era în stăpânirea familiei Danfi, urmași români ai lui Dan de Duboz; în epoca otomană era sat locuit; în conscripția din 1717 apare ca Adiesch, cu 50 de case; pe harta Mercy apare ca Adiesch sau Hidiesch; pe harta din 1761 apare ca Hittiasch în districtul Ciacova (Borovszky, *Temes...*, p. 48);

– în defterele otomane, este semnalat ca Hattias, în nahia Cerini, care este seliște în 1569 și 1579 (Engel, *A Temesvari...*, p. 62);

– în Hittiasul anului 1660, întâlnim pe fruntașul Steia Grubici, pe ieromonahul Maxim, ieromonahul Dimitrie, popa Subota (I.D. Suciu, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 136);

– **Ianova (Temesjenö, Margitfalva)** – apare în listele decimelor papale ca Ilyeno și Jenev – 1332-1337; în 1370 apare ca proprietar un anume Tamas, fiul lui Jenei Kozma; în 1429 satul este arătat ca fiind vecin cu Giarmata; în 1597, Sigismund Bathory donează satul familiei Bejan; sârbii sunt prezenți în sat, încă din secolul al XV-lea; în conscripția din 1690-1700 este trecută ca satul Jenovo; pe harta Mercy apare ca locuită de români; pe hârțile din 1761 și 1783 apare ca localitatea Ianova (Borovszky, *Temes...*, p. 105);

– în defterele otomane, apare satul Ienova din nahia Timișoara; 1554 – 36 de case, 1569 – 41 de case, 1579 – 36 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 71);

– **Icloda**, pe râul Poganiș – sat locuit la sfârșitul epocii otomane; în conscripția din 1717 apare ca Iklovida, cu 50 de case; pe harta Mercy apare Icloda în districtul Ciacova (Borovszky, *Temes...*, p. 53);

– în defterele otomane, Icloda este sat locuit din nahia Cerini (Sacoșu Turcesc); 1554 – 60 de case; 1569 – 34 de case; 1579 – 39 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 66);

– **Ictar** – sat pe Bega; în secolele XIV, XV este stăpânit de familiile nobiliare Bethlen și Neczpal, până la cucerirea otomană din 1552; în conscripția din 1717, apare în districtul Făgetului, cu 15 case; pe harta Mercy apare ca Ektar, iar pe harta din 1761 apare ca ținând de districtul Lugoj; din 1779 ține de comitatul Timiș (Borovszky, *Temes...*, p. 53);

– în defterele otomane, Ictarul este sediu de nahie și este dat ca oraș; 1554 – 60 de case, 1569 – 34 de case; 1579 – 39 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 66);

– **Izvin (Öszeny)** – sat pe Bega; în 1332-1337, în decimele papale apare parohia catolică Evsen sau Evzin; în 1523, aici ar fi locuit sârbi spune un martor al timpului; pe harta Mercy apare Jesvin, în districtul Timișoara; în 1761 apare ca seliste, iar în 1783, ca așezată locuită (Borovszky, *Temes...*, p. 87);

– în defterele otomane apare satul Jezvin din nahia Timișoara; 1554 – 26 de case, 1569 – 16 case, 1579 – 16 case; pe hărțile din secolul al XVIII-lea satul bătrân este reprezentat la sud de localitatea actuală, pe malul de sud al Begăi (Engel, *A Temesvari ...*, p. 71);

– **Jamu Mare** – primele informații sunt din anul 1370 când Jamu Mare este o pertinentă a lui Ersomlyo (Vârșeț?); în documente, Jamu Mare se numește Suma (Sama) și ține de comitatul Carașului; în 1406, Ioan Fiul lui Samai Laszlo este proprietar aici; în conscripția din 1690-1700, Jamu Mare ține de districtul Vârșețului; în conscripția din 1717 apare satul Seham cu 67 de case; pe harta din 1723-1725, harta Mercy, apare ca satul Scham; în anii 1739-1740 a fost atins de ciumă, iar din 1779 ține de comitatul Timiș (Borovszky, *Temes...*, p. 81)¹⁵;

¹⁵ Date documentare privind Jamu Mare în evul mediu se găsesc în monografia Dr. Anton Peter Petri und Hans Schmidt, *Heimatbuch der deutschen Geneinde Gross-Scham im Banat*, 1987, p. 19-24; pentru epoca otomană informația este săracă, întrucât în vremea turcilor, Jamu Mare apare o dată în vremea campaniei lui Sigismund Bathory în Banat, iar apoi este semnalat în conscripția din 1690-1700, ca ținând de districtul Vârșeț.

– în defterele otomane, apare sub numele de Sam, ca sat în nahia Şemlik – Vârşeţ; 1554 12 case, 1569 – 36 de case, 1579 – 34 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 117);

– în 1666, întâlnim la Jamu Mare pe cnezul Ieremia, pe Petcu Vladicovceanul, Daba şi Nicolae (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 137);

– **Jamu Mic** – sat, azi în Iugoslavia; menţionat în 1424 ca localitatea Saan; pe harta Mercy apare C. Zamm, în districtul Vârşeţ; pe harta din 1761 apare ca Csam (Borovszky, *Temes...*, p. 60);

– în defterele otomane, apare Csam, în nahia Şemlik-Vârşeţ, ca sat; 1554 – 3 case; 1569 – 45 de case, 1579 – 47 de case (Engel, *A Temesvari...*, p. 40);

– **Jebel (Szephely)** – localitate, la sud de Timișoara, pe Timișul mort; în 1319 apare ca proprietatea regală (Milleker, *Délm...*, p. 243); în actele decimelor papale – 1332-1337 – apare ca sat cu biserică sub forma Zephel; în 1401 Treutul Nicolae a avut aici o cetate de lemn și pământ, dărâmată de autorități; mai târziu, în pădure, se reface un nou castel, menţionat de o hotărnicie din 1425; atunci satul a avut și drept de târg săptămânal; în 1479 ținea de cetatea Sarad; pe Timiș, în perimetrul localității existau mai multe mori; sub turci era locuit de români; în conscripția din 1717 avea 200 de case; în 1761 avea deja stație de poștă (Borovszky, *Temes...*, p. 96);

– în defterele otomane apare Sephel, în nahia Cerini, ca seliște între anii 1554-1579 (Engel, *A Temesvari ...*, p. 127);

– **Latunas** – sat locuit în epoca otomană; în conscripția din 1717 – Lazumnasch, cu 30 de case; pe harta din 1761 și pe harta din 1783 apare satul Lasonasch (Borovszky, *Temes...*, p. 63);

– în defterele otomane, apare Latunas, ca sat, în nahia Şemlik-Vârşeţ; 1569 – 14 case, 1579 – 16 case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 84);

– **Mesici** – sat, la est de Vârşeţ, Iugoslavia – aici a fost în evul mediu o mănăstire ortodoxă; găsim mănăstirea marcată și pe harta Mercy; pe harta din 1761, găsim marcat lângă mănăstire, un sat de locuitori ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 75); pe harta din 1783 apare Kloster Mesich

– în defterele otomane, apare sub numele de Mesiti – Estivat, ca sat în nahia Şemlik – Vârşeţ; 1569 – 53 de case, 1579 – 35 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 89);

– **Moravița (Temesmora)** – localitate la frontiera actuală cu Iugoslavia; este numită Mora în listele decimelor papale și în secolul al XV-lea; în 1579 este denumită Morava; pe harta Mercy nu apare, apare în schimb pe harta din 1761, cu numele de Moravița, ca sat locuit de

ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 108), nu apare în defterele otomane din 1554-1579;

– **Moșnița** – sat la sud-est de Timișoara; În 1332-1337, apare în listele decimelor papale, ca satul Monisa, cu biserică; în 1717, apare în conscripție, ca satul Moschnitz, cu 50 de case; (Borovszky, *Temes...*, p. 77); în defterele otomane, apare un sat Moșnița, care nu este identic cu satul de lângă Timișoara, ci este situat mult mai la est, în nahia Târgoviște, și anume între Cutina și Cliciova (Engel, *A Temesvari ...*, p. 92);

– **Nicolint** – Iugoslavia – sat locuit sub turci, s-a pustiit în epoca războaielor austro-turce de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XVIII-lea; pe harta Mercy apar Vel. Nicolint și Mali Nicolint ca selisti; satul s-a repopulat după organizarea regimentelor grănicerești (Borovszky, *Temes...*, p. 108);

– în defterele otomane, apare Mali Nikolint, în nahia Şemlik-Vârșeț, ca sat; 1569 – 34 de case, 1579 – 29 de case; exista și un Veliki Nicolint, alături de Mali Nicolint (Engel, *A Temesvari ...*, p. 94);

– **Nitchidorf** – lângă Buziaș; în evul mediu aici era localitatea medievală Kutas, care apare într-un document din 1370; în 1410 Kutas ține de Duboz; sub turci devine seliste, iar în secolul al XVIII-lea este tot seliste; în 1784-1786, este colonizat de nemți (Borovszky, *Temes...*, p. 83);

– în defterele otomane, apare sub formă de Kutas sau Kutos, se afla în nahia Cerini-Sacoșu Turcesc și era seliște în anii 1569-1579 (Engel, *A Temesvari ...*, p. 82, 95);

– **Obad** – pe Timiș, sat între Jebel și Ciacova, numit în evul mediu și Ohat, Ohad, Huhad; între 1332-1337 aici era parohie catolică; aici se găsea o fortificație a familiei Treutul pe care autoritățile o demolează în 1402; în 1478 era seliste; în secolul al XVI-lea, familia nobiliară Csak reface fortificația, care era în legătură cu Ciacova; pe la începutul secolului XX se mai vedeau, în zonă, șanțuri și valuri; spre sfârșitul secolului al XVI-lea era așezare locuită; este menționată în conscripția din 1717, cu 60 de case locuite (Borovszky, *Temes...*, p. 83);

– în defterele otomane, apare ca sat în nahia Ciacova; 1554 – 10 case, 1569 – 26 de case, 1579 – 27 de case; pe harta Mercy apare ca satul Obadie (Engel, *A Temesvari ...*, p. 97);

– **Omor** – sat pe Bârzava; în evul mediu ținea de comitatul Carașului; prima mențiune documentară datează din anul 1319; în secolul al XIV-lea se afla în stăpânirea lui Gall de Omor (Țeicu, *Banatul montan...*, p. 369); în 1394, satul este menționat ca parohie; în conscripția din 1690-1700 satul este menționat ca făcând parte din districtul Bocșa; în

conscripția din 1717 este în districtul Ciacova și are 60 de case locuite; în 1779 vin în sat primii coloniști nemți (Borovszky, *Temes...*, p. 84);

– în defterele otomane, Omorul este menționat ca sat în nahia Ciacova; 1554 – 19 case, 1569 – 29 de case, 1579 – 33 de case; Omorul este marcat și pe harta Mercy din 1723-12725 (Engel, *A Temesvari ...*, p. 99);

–La Omor trăiesc în 1660 un Vladislav, iar în 1666 oameni cu nume ca Ioan, Raia, Ioțco, Aranit, Milos, Vladislav, Jivan, Daba, Jivco, Stoian, Ștefan, Dumitru, Ghiurița, Branco și Isac (I.D. Suciu, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 139);

– **Opațița (Magyarapacza)** – sat lângă Deta; ținea în evul mediu de comitatul Caraș; în 1332-1337 apare în listele decimelor papale cu numele de Apache și Pacha; în 1373 sunt semnalate în documente Magyarapacha și Tothapacha, adică Opațița ungurească și Opațița sârbească; în 1446 și 1492 ține de comitatul Timiș; în 1597 Sigismund Bathory donează localitatea unui anume Gheorghe Marnachovit; apare în conscripția din anul 1717, sub numele de Hopadiza, cu 30 de case locuite; Opațița este prezentă și pe harta Mercy, în districtul Ciacova;

– în defterele otomane, Opațița – Velika Opatint – este prezentă, ca sat, în nahia Ciacova; 1554 – 28 de case, 1569 – 55 de case, 1579 – 63 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 99);

– în Opațița locuiesc în 1666 Stancu și Radoman (I.D. Suciu, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 139);

–**Orțișoara** – sat la nord de Timișoara – în evul mediu aici era localitatea Kakat; în 1318 avem prima mențiune documentară; apare și în listele decimelor papale din anii 1332-1337; în evul mediu s-au format două localități, Kakath și Totkakath – ultima locuită foarte probabil de populație ortodoxă; sub turci, ambele localități dispar, devenind selisti; pe harta Mercy, Kakat apare ca seliste, iar pe harta din 1761 întâlnim Kakat ca seliște (Borovszky, *Temes...*, p. 84);

– în defterele otomane, satul apare ca Kokod și se află în nahia Timișoara; 1554 – 42 de case, 1569 – 38 de case, 1579 – 37 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 77, 101);

– **Parța** – sat la sud-vest de Timișoara – în evul mediu apare sub numele de Maraz și este menționată în listele decimelor papale din 1332-1337; Engel Pal localizează satul Maraz (Miraz) – *op. cit.*, p. 88, 90 – nu la Parța, ci undeva pe lângă Rudna; Maraz are privilegiul de oraș în 1417; în 1478 este dată ca seliște; la sfârșitul epocii otomane este din nou sat locuit; în 1717, conscripția vorbește de satul Paraz, cu 84 de case; în 1761, satul Parța este dat ca locuit (Borovszky, *Temes...*, p. 89);

– în conscripțiile, defterele otomane, apare sub numele de Parța și Csudahaza și ține de nahia Timișoara, ca sat; 1569 – 75 de case, 1579 – 65 de case; pe harta din 1723-1725, pe harta Mercy, apare ca Paraz (Engel, *A Temesvari ...*, p. 44, 105);

– în anul 1660, întâlnim la Parța pe popa Păun, Predrag, Stancu, Velea dulgherul, cneazul Iacov, Milutin și Daba (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente ...*, p. 141);

– **Pădureni (Temesliget)** – sat pe Timiș; la sfârșitul epocii otomane era sat locuit; pe harta din 1761, este dat ca sat locuit de ortodocși¹⁶; (Borovszky, *Temes...* , p. 108);

– în defterele otomane, apare sub numele de Liget, în nahia Ciacova și este seliște în anii 1569-1579 (Engel, *A Temesvari ...*, p. 85, 104);

– **Păuliș**, sat la vest de Vârșeț – Iugoslavia; încă din evul mediu întâlnim o localitate cu acest nume; în conscripția din 1717 apare satul Păuliș, în districtul Vârșeț, cu 17 case; pe harta din 1761, este redat ca sat locuit de ortodocși (Borovszky, *Temes...* , p. 110);

– în defterele otomane apare ca Pavlis, în nahia Șemlik-Vârșeț și este sat locuit; 1569 – 22 de case, 1579 – 41 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 105);

– **Percosova (Berkeszfalu)** – sat pe pârâul Moravița; în evul mediu ținea de comitatul Carașului; apare în anii 1358 și 1431 sub forma Berkesz, în 1405 este Perkesz, în 1472 – Berkesz, în 1424 este în stăpânirea despoților sârbi; în conscripția din 1717, apare sub forma Percosovo, cu 15 case locuite; pe harta Mercy apare Bergossova în districtul Vârșeț, ca sat locuit (Borovszky, *Temes...* , p. 29);

– în defterele otomane apare ca satul Kirsztur din nahia Șemliș-Vârșeț; 1554 – 20 de case, 1569 – 41 de case, 1579 – 31 de case; e identificat cu satul medieval Keresztes sau Berkesz; în hotarul satului, spre sud, se află urmele satului medieval și locul bisericii (Engel, *A Temesvari ...*, p. 76, 105);

– **Petroman** – sat lângă Ciacova; în listele decimelor papale apare ca parohie catolică, sub numele de Petreț și Petri; în 1346 apare ca Pale; românii ar fi venit aici în secolul al XVII-lea, ceea ce rămâne de demonstrat; în conscripția din 1717, Petromanul apare cu 60 de case; pe

¹⁶ Existența satului Pădureni (Liget) în vremea turcilor este confirmată de prezentarea de către locuitorii satului, în fața autorităților austriece din anul 1736, a unor vechi privilegii ale lor din epoca otomană, pe care locuitorii din Pădureni le doresc reconfirmate de noile autorități; vezi Lajos Baroti, *Adattár Délmagyarország XVIII. Századi történetéhez – Colecție de date privind istoria Banatului în secolul al XVIII-lea*, Timișoara, vol. II, 1894, p. 180-181.

hartă din 1761 este menționat sub numele de Petroman (Borovszky, *Temes...*, p. 89);

– în defterele otomane Petromanul apare sub numele de Sapa, sat în nahia Ciacova; 1554 – 6 case, 1569 – 12 case, 1579 – 10 case; apare și pe harta Mercy din 1723-1725, între Ciacova și Peciu Nou (Engel, *A Temesvari ...*, p. 106, 117);

– **Petrovaselo (Temespeteri)** – sat la est de Timișoara; în evul mediu Peterfalva sau Petrova-Selo; pe harta Mercy apare Petrova Sello; în 1761 este locuit de ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 113);

– în defterele otomane apare satul Petrova Selo în nahia Timișoara, care avea în 1569 – 22 de case și în 1679 – 19 case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 106);

– **Racovița** – sat în valea Timișului; în evul mediu apare sub forma Rakavicza; în 1447 era pertinentă a Dubozului; în conscripția din 1717 apare cu 40 de case și ținea de Chevereșu Mare (Borovszky, *Temes...*, p. 90);

– în defterele otomane apare ca Racavița și Rachitovt și este sat în nahia Cerini; 1554 – 2 case, 1569 – 6 case, 1579 – 15 case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 111, 112);

– **Recaș (Temesrekaș)** – sat pe Bega; apare în sursele medievale încă din secolul al XIV-lea; în secolul al XV-lea devine obiect de dispută patrimonială între familiile nobiliare românești Ciorna, Bizerea și de Duboz; în 1470 se bucură de privilegiul de oraș – oppidum și este loc de vamă; o fortificație este semnalată la Recaș, în 1476; pe harta Mercy este menționat ca Rikass; pe harta din 1761 în localitate sunt menționați ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 113);

– în defterele otomane figurează cu numele de Recaș — Ricaș — și este oraș în nahia Timișoara; 1554 – 200 de case; 1569 – 284 de case, 1579 – 246 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 113);

– **Remetea Mare** – sat pe Bega, la est de Timișoara; sat medieval; Doczi Laszlo l-a luat zălog în 1476; pe harta Mercy apare sub forma Remeta; în harta din 1761 sunt semnalate două seliști Remete pe locul Remetei Mari (Borovszky, *Temes...*, p. 114);

– în defterele otomane, apare Remete, sat în nahia Timișoara; 1554 – 10 case, 1569 – 17 case, 1579 – 18 case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 114);

– **Sacoșu Turcesc (Törökszakos)** – localitate la sud-est de Timișoara; în evul mediu, aici ar fi fost satul Zekes – Szekes, Szekelytelke – apare într-un document din 20 februarie 1321, din vremea lui Carol-Robert de Anjou; în secolul al XV-lea este pertinentă a cetății Hodos; în partea de hotar Tranus se găesc cărămizi, moloz, șanțuri și valuri de pământ; este menționat și în 1471; în conscripția din 1717 apare ca

Fakosch iar pe harta din 1723 este menționat sub numele de Sakosch; în 1761, este locuit de ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 119);

– în defterele otomane, apare sub forma Cerini, care, deși este reședința nahiei cu același nume, este totuși numai un simplu sat; 1554 – 25 de case, 1569 – 21 de case, 1579 – 18 case; avem de-a face cu orașul mai vechi, medieval, Cseri sau Cheri vcare, după o serie de repere geografice, după seliștile ei pertinentele care-i aparțineau, se află situat între Icloda, Uliuc și Dragșina, la Sacoșu Turcesc (Engel, *A Temesvari ...*, p. 41, 117);

– **Satchinez (Temeskenez, Knez)** – sat la nord-vest de Timișoara; apare în listele decimelor papale din 1332-1337; sunt mai mulți proprietari-nobili în secolul al XV-lea și al XVI-lea; în 1562, Sasközy Janos și Fekete Demeter, fiii lui Zovits Mark au primit satul ca donație de la Ferdinand I-ul; în conscripția din 1717 în Satchinez erau 10 case; în secolul al XVIII-lea aici erau români și sârbi; în 1786, 23 de familii germane au fost colonizate aici (Borovszky, *Temes...*, p. 105);

– în defterele otomane, satul este marcat sub forma Kenezi – Knezi – în nahia Timișoara; 1554 – 50 de case, 1569 – 80 de case, 1579 – 70 de case, pe harta Mercy apare satul Knes (Engel, *A Temesvari ...*, p. 74);

– în 1666, sunt menționați la Satchinez, între alții, locuitori ca gospodarul Mileta, Milivoi, Lovrin, Lazea, popa Ioan, Poznan, Radivoi, Milasin, cneazul Mircen, mama sa Cosa, Vudevoi, tatăl său Radota, etc.; (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 142);

– **Săcălaz** – sat la vest de Timișoara; în 1392 este menționat satul Zakalhaza; în 1479 ține de comitatul Cenad; în 1550 îl deține un anume Literatus Mate; satul exista și sub turci; în conscripția din 1717 are 66 de case; pe harta Mercy e marcată selistea nelocuită Sakalhasa; în 1761 este locuit de ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 94);

– în defterele otomane, apare satul Szakalhas, în nahia Timișoara; 1554 – 12 case, 1569 – 22 de case, 1579 – 23 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 121);

– la Săcălaz locuiesc în 1666 gospodarul Radac, Nesa, Radovan și Fiat (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 143);

– **Sânandrei** – sat la nord-vest de Timișoara; în 1230 este proprietate a capitlului din Arad; în decimele papale din 1332-1337, figurează sub numele de Sancto Andrea; la sfârșitul secolului al XIV-lea este loc de vamă; în 1391 apare ca Szentandrias; se afirmă că sub turci ar fi venit românii aici, ceea ce ar trebui demonstrat cu documente; în conscripția din 1717 apare ca satul St. Andre, cu 23 de case; în 1748 vin aici coloniști nemți (Borovszky, *Temes...*, p. 95);

– în defterele otomane, apare ca Szveti Andraș în nahia Timișoara, localitatea fiind un simplu sat; 1554 – 14 case, 1569 – 14 case, 1579 – 17 case, în 1723-1725 apare pe harta Mercy ca satul St. Andras (Engel, *A Temesvari ...*, p. 119, 133);

– **Saângeorge** – sat pe Bârzava; prima mențiune documentară din 1319; este prezent în listele decimelor papale, ținând de arhidiaconatul de Carașova; în 1399 devine a familiei Szentgyörgyi; în secolul al XV-lea este loc de vamă; în secolele XV-XVI este locuit de sârbi; în conscripția Marsigli din 1690-1700, satul Sângeorge face parte din districtul Bocșa; în 1717 are 30 de case locuite și ține de districtul Ciacova; pe harta Mercy apare ca St. Görg; pe harta din 1761, este dat ca fiind locuit de ortodocși (Engel, *A Temesvari ...*, p. 99, Țeicu, *Banatul montan ...*, p. 374);

– în defterele otomane, apare satul Szengyuragy din nahia Ciacova; 1554 – 12 case, 1569 – 39 de case, 1579 – 37 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 124);

– în anul 1660 trăiesc la Sângeorge Lazăr, tatăl său Daba, Radivoi, tatăl sau Simion monahul, Filip; la mănăstirea Sângeorge era egumen în acea vreme un anume Iosif (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente ...*, p. 144);

– **Sânmihaiu German** – sat la sud-vest de Timișoara; pe locul acestui sat era în evul mediu satul Szilas, care era în secolul al XV-lea în proprietatea lui Hagimaș de Beregsău; nu departe de el era și satul Sânmihai, care apare în listele decimelor papale; satul Szilaș a existat până în epoca otomană; conscripția din 1717 îl menționează cu 40 de case locuite; în 1761 era locuit de ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 82);

– în defterele otomane apare sub numele de Silaș (Sveti Andrias) și are condiția de sat; 1554 – 50 de case, 1569 – 55 de case, 1579 – 34 de case (astăzi este seliște la nord-vest de Sânmihaiu German (Engel, *A Temesvari ...*, p. 128);

– **Sânmihaiu Român (Begaszentmihaly)** – sat la sud-vest de Timișoara; în lista decimelor papale din 1332-1337, apare ca Sanctus Michael; în conscripția din 1717 apare cu 43 de case; apare ca sat locuit pe hârțile din 1723-1725, 1761, 1783 (Borovszky, *Temes...*, p. 28);

– în defterele otomane apare ca Szenmihal în nahia Timișoara; 1554 – seliste, 1569 – 28 de case, 1579 – 61 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 126);

– la Sânmihaiu Român locuiesc în 1660 popa Cosma, Sina, Miloș, Lucaci, Marcu, Radovsav, iar în 1666, gospodarul Uros, Putnic, Pavel, Andrei și Filip (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente ...*, p. 144);

– **Sculia (Szigetfalu)** – sat pe malul drept al Bârzavei; în 1332-1337 apare în listele decimelor papale ca Scalla, Sculd, Soruld, Zoruka; în

secolele XV, XVI se numește Oszkola; în a doua jumătate a secolului al XVI-lea este seliște – afirmație contrazisă de datele defterelor otomane prezentate mai jos – dar se pare că în secolul al XVII-lea este din nou locuită; pe harta Mercy din 1723-1725, apare ca Sculla în districtul Vârșeț; în 1761, este menționată în districtul Ciacova, fiind locuită de ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 97);

– în defterele otomane, satul apare cu numele de Scula, Iskula, Oszkola, Dolna și Velika – se ridică problema dacă au fost un singur sat Sculia sau mai multe – în nahia Ciacova; 1554 – 22 de case, 1569 – 25 de case, 1579 – 36 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 129);

– la Sculia întâlnim în 1666 locuitori ca Todor, Radosav, Ilie și Stoica (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 143);

– **Seceni (Temesszecsény)** – sat la nord-est de Timișoara; în evul mediu erau două sate, Seceniul Mare și Seceniul Mic, despărțite de un șanț; în 1452 satul este în posesia lui Iancu de Hunedoara; în secolul al XVI-lea satul este locuit de ciobani sârbi; în conscripția din 1717 sunt menționate 28 de case, satul ținând de districtul Timișoara (Borovszky, *Temes...*, p. 114);

– în defterele otomane, este menționat satul Mali Secean – Seceaniul Mic – în nahia Timișoara; 1554 – 40 de case, 1569 – 33 de case, 1579 – 35 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 122);

– **Seleus (Temesszöllös)** – sat la vest de Vârșeț – Iugoslavia; în evul mediu apare sub numele de Szölös și la sfârșitul epocii otomane este sat locuit; pe harta Mercy apare ca Schozischa în districtul Vârșeț; în 1761 este locuit de ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 116);

– în defterele otomane, apare satul Seleus (Radanovt) din nahia Șemlik – Vârșeț; 1569 – 30 de case, 1579 – 35 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 123);

– în Seleușul anului 1660 îi întâlnim pe popa Trifon, nevasta lui Irina, Iancu, Mihail, Axinte din Milesevo, Dimtrie cu Nicolae, iar în 1666, pe gospodarul Sava, cneazul Gherman, Ierotei de la Krusedol, ieromonahul Iancu, Ognean, mama sa Stoina, Milivoi, fratele său Ioan, popa Sava, popa Damian, Milin, Iancu, tatăl său Ilie, Vasile, etc., (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 143);

– **Silagiu (Nagyszilas)** – sat lângă Buziaș; prima mențiune documentară în 1462; în epoca otomană se pare că a fost sat locuit; în conscripția din 1717 este prezent, cu 69 de case locuite; pe harta Mercy apare ca Syllascha (Borovszky, *Temes...*, p. 78);

– în defterele otomane, apare ca Silag, sat în nahia Cerini – Sacoșu Turcesc; 1554 – 14 case, 1569 – 25 de case, 1579 – 24 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 128);

– **Sredistea Mare** – sat la est de Vârșeț – Iugoslavia; sat care a existat sigur, în secolul al XVII-lea; în conscripția din 1717 apare ca Veliki Srediste, cu 72 de case; în 1761 e locuit de ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 78);

– în defterele otomane, apare sub numele Serediste, sat în nahia Șemlik – Vârșeț; în defterul din 1554 satul ține de nahia Bocșa; 1554 – 20 de case, 1569 – 77 de case, 1579 – 66 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 127);

– **Stamora Română** – sat lângă râul Poganis; localitate medievală; între 1407-1411 e menționat un Tamas de Stamora; în conscripția din 1717 este menționată localitatea Stamor, cu 60 de case, în districtul Ciacova; în 1723-1725 apare pe harta Mercy, ca Stamora (Borovszky, *Temes...*, p. 41);

– în defterele otomane, apare satul Stamor (Istamor), în nahia Ciacova; 1569 – 13 case, 1579 – 13 case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 120, 131);

– **Șag (Temessag)** – sat la sud de Timișoara, pe malul drept al Timișului; în listele decimelor papale apare sub numele Sad; în secolul al XV-lea are diferiți stăpâni feudali; în conscripția din 1717 este consemnat ca Sasch cu 65 de case; în 1761 la Șag locuiesc ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 114);

– în defterele otomane, Șag este sat în nahia Timișoara; 1554 – 20 de case, 1579 – 39 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 117);

– **Sanovita (Susanovat, Sziklas)** – sat, la est de Timișoara, la nord-vest de Lugoj; se pare că e locuit la sfârșitul epocii otomane; în conscripția din 1717 apare Scheschenovaz, cu 40 de case; pe harta Mercy apare Susanovec ca sat locuit; în 1761 Sanovita e locuită de ortodocși și se află în districtul Lugoj; în 1779 e inclusă în comitatul Timiș (Borovszky, *Temes...*, p. 97);

– în defterele otomane satul este menționat ca Sisanova (Sisanovt), în nahia Ictar; 1554 – 22 de case; 1569 – 25 de case; 1579 – 22 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 117, 119);

– **Șemlacu Mare (Mezösomlyo)** – sat pe Moravița, la sud de Gătaia; în 1270 – prima mențiune documentară; în 1366 Ludovic de Anjou a ținut aici o tabără militară; în 1343, 1370, 1389 este menționată ca civitas; în 1424 este menționată ca oppidum; este capitala comitatului Caraș, iar pe dealul Sumig era o cetate în secolul al XV-lea, cetate aflată deasupra orașului; în 1552 cade în mâna turcilor otomani, iar sub turci

orașul și cetatea decad¹⁷ în conscripția din 1690-1700, este menționată localitatea Semlyung; în conscripția din 1717 apare ca localitatea Morava iar pe harta Mercy apare localitatea Schemluk; în 1761 este marcată localitatea Schwemlak, în districtul Vârșeț; în 1779 ține de comitatul Timișului (Borovszky, *Temes...*, p. 75);

– în defterele otomane, apare localitatea Stari Semlik aflată în nahia Semlik – Vârșeț; 1554 – 20 de case, sat; 1569 – 129 de case, oraș; 1579 – 59 de case, oraș (Engel, *A Temesvari ...*, p. 117, 118);

– în 1666 la Șemlacu Mare se afla printre locuitori, Milan, Miloș, Eremia, baba lui Tiholea, Ioan, Stoian, Radosav, Marcu Pinias, petru, Boja, Stoia (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 145);

– **Șemlacu Mic (Varsomlyo)** – sat, lângă Șemlacu Mare; în evul mediu ținea de comitatul Carașului; în secolul al XV-lea ar fi fost aici un loc fortificat ai cărui castelani apar într-un document din 1404; sub turci se pustiește; în hotarul satului se găsește mănăstirea Saraca, mănăstire ortodoxă înființată probabil în secolul al XIV-lea (Borovszky, *Temes...*, p. 124);

– în defterele otomane, nu apare un sat, ci apare o mănăstire – mănăstire cu numele de Moravița, în 1569 și 1579, care nu este alta decât vechea mănăstire Saraca (Engel, *A Temesvari ...*, p. 91, 118);

– **Sipet (Sebed)** – sat la sud-vest de Buziaș; în 1462 întâlnim într-un document Sipetul și Sipetul Unguresc; în conscripția din 1717 Sipetul figurează cu 100 de case (Borovszky, *Temes...*, p. 93);

– în defterele otomane, Sipetul figurează ca Seliste, în 1569 și 1579, în nahia Cerini (Sacoșu Turcesc) (Engel, *A Temesvari ...*, p. 119);

– **Șuștra** – sat pe valea Begăi, la est de Recaș; era locuit la sfârșitul epocii otomane; în conscripția din 1717 este menționat satul Schustra, cu 10 case; pe harta Mercy apare satul Schustla, în districtul Făget; în 1761 ține de districtul Lugoj, iar din 1779 ține de comitatul Timiș (Borovszky, *Temes...*, p. 94);

– în defterele otomane Șuștra apare ca sat, în nahia Ictar; 1554 – 30 de case, 1569 – 28 de case, 1579 – 26 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 120);

– **Timișoara** – cel mai important oraș medieval al Banatului; prima mențiune documentară — din 1269 — deși orașul este foarte probabil mai vechi; se dezvoltă mult în timpul regelui Carol-Robert de Anjou, care

¹⁷ Orașul Șemlacu Mare (Mezösomlyo), probabil cel mai important oraș al comitatului Caraș, a fost cucerit și prădat de turci încă din 1551 și chiar dacă el — judecând după numărul de hané-uri — case, porți, gospodării — indicat de defterele din anii 1554-1579 — era un oraș destul de populat, cu timpul va decădea, ajungând în ultima perioadă a epocii otomane, să nu mai reprezinte decât un simplu sat.

construiește castelul medieval al Timișoarei unde își stabilește reședința pentru o perioadă de mai mulți ani – 1315-1323; este sediu de comitat și rămâne, practic, capitala Banatului până la cucerirea otomană din 1552; între 1552-1716, Timișoara este capitala vilaietului de Timișoara, unde pașa de Timișoara va rezida în toată perioada stăpânirii otomane;

– în defterele otomane, Timișoara este oraș, orașul având o populație numeroasă, judecând după numărul caselor, al gospodăriilor redade de defterele otomane menționate: 1554 – 300 de case, 1569 – 277 de case, 1579 – 193 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 135);

– din orașul Timișoara, vin în întâmpinarea patriarhului de Ipek în 1666, Marincu covaciul, Bogdan, Marcu, protopopul Blagoi, nevastă-sa Petrusa, fruntașul Ioan, Cosma, mama sa Petra, Obrad, nevasta sa Visna, Boja, Iacov, Ștefan, Vuc, etc., (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 146);

– **Topolovățu Mare** – sat pe Bega, la est de Timișoara; nu se cunosc date de istorie medievală propriu-zisă; se pare că a fost locuit în perioada finală a epocii otomane; în conscripția din 1717, figurează cu 40 de case; în 1761 este seliște în districtul Lugoj; se populează din nou, la sfârșitul secolului al XVIII-lea (Borovszky, *Temes...*, p. 81);

– în defterele otomane, apare satul Topolovăț din nahia Ictar; 1554 – 6 case, 1569 – 4 case, 1579 – Icasa (Engel, *A Temesvari ...*, p. 139);

– în 1660, la Topolovățu Mare întâlnim următorii locuitori ai satului: popa Ștefan cu Ioviță, Radovan, Raiac, Maxim, Raicu, Peita, Ioan (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 147);

– **Uliuc (Temesujlak)** – sat la sud de Timișoara; în secolul al XIV-lea se numea Ujudvar; între 1332-1337 era aici parohie catolică, așa cum reiese din registrul decimelor papale; în 1329 era în stăpânirea fiilor Nicolae și Ioan ai lui Teodor de Voiteg; pe harta Mercy satul este trecut ca Villock; în 1761, satul este marcat ca Vyrak și este locuit de ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 117);

– în defterele otomane, satul este consemnat în forma Uluk-Dolni și Gorni (din vale și de munte), oare avem două sate Uluk? – în nahia Cerini; 1554 – 4 case, 1569 – 13 case, 1579 – 18 case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 143);

– **Unip (Temesujnep)** – sat la sud-est de Timișoara; apare în listele decimelor papale din 1332-1337, sub forma Winep; în 1477 are numele de Uyneph; în conscripția din 1717, se prezintă sub forma Junik, cu 60 de case; pe harta Mercy, apare ca Unip în districtul Ciacova (Borovszky, *Temes...*, p. 117);

– în defterele otomane, în hotarul satului actual Unip, era seliștea Uinup – astfel este ea marcată în defterele din 1569 și 1579 – și satul

locuit Veislok; 1569 – 22 de case; 1579 – 32 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 143, 146);

– **Urseni (Medves)** – sat la sud de Timișoara; sat medieval care se găsea în posesia familiei Himfi în 1406; pe harta Mercy, apare Metec ca seliste; în 1761 era locuit de ortodocși (Borovszky, *Temes...*, p. 69; Milleker, *Délm...*, p. 208);

– în defterele otomane, apare Medves în nahia Timișoara, ca seliște în 1569 și 1579; în 1508 satul Medves era pertinentă a lui Cheri (Engel, *A Temesvari ...*, p. 88, 144);

– **Utvin (Ötveny)** – sat la sud-vest de Timișoara; în evul mediu existau două localități, Utvin și Utvinul Mic; în 1332-1337, în listele decimelor papale sunt amintite două parohii cu acest nume; în 1388 era târg; în 1552 comitele Ștefan Losonczy o socotește ca făcând parte din pertinențele cetății Timișoara (Borovszky, *Temes...*, p. 87);

– în defterele otomane, Utvin apare ca oraș în nahia Timișoara; 1554 – 170 de case, 1569 – 159 de case, 1579 – 141 de case; în în apropiere era și un Stari Utvin — Utvinul Bătrân — care în anii 1554-1579 era seliste; Utvinul apare și pe harta Mercy din 1723-1725 (Engel, *A Temesvari ...*, p. 147);

– **Variaș** – sat la nord-vest de Timișoara, la est de Sânnicolaul Mare; în registrul decimelor papale din 1332-1337, este redat ca sat cu biserică; în 1434 Nicolae de Macedonia este seniorul lui feudal; în 1475 Nicolae Danciu de Macedonia zălogește satul lui Doczi Laszlo; în 1561-1564, funcționarii regali de la fisc înregistrează 13, respectiv 22 de porți – case; în 1582, defterdarii turci număra aici 31 de gospodării sârbești; conscripția din 1717 număra aici 40 de case; în 1786 în sat se așează coloniști nemți (Borovszky, *Temes...*, p. 124);

– în defterele otomane, Variașul apare ca sat în nahia Timișoara; 1554 – 55 de case, 1569 – 119 case, 1579 – 117 case; pe harta Mercy, apare Wariaș ca sat locuit (Engel, *A Temesvari ...*, p. 146);

– în anul 1666, în Variaș întâlnim săteni ca cneazul Necșa, popa Ivan, popa Pană, cneazul Vuc, Prodan Heracovici, Radomir Damianovici, taică-său Damian, Ivan, taică-său Bogdan, mama sa Anghela, etc. (I.D. Suci, Radu Constantinescu, *Documente...*, p. 148);

– **Vattina (Verseczvat)** – sat la nord de Vârșeț – Iugoslavia; în evul mediu ținea de comitatul Caraș; în 1421 este numit Wath, în 1427 – Waad; are diferiți stăpâni feudali ca familia Jankfi de Nădlac sau Nagymihalyi Albert; în conscripția din 1717 apare ca Ordino iar pe harta din 1723-1725 – harta Mercy – apare ca Fattina; din 1779 ținea de comitatul Timiș (Borovszky, *Temes...*, p. 125);

– în defterele otomane, satul Vatin se afla în nahia Şemlik – Vârşeţ; 1554 – 3 case, 1569 – 48 de case, 1579 – 46 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 146);

– **Varadia** – sat pe malul drept al Caraşului; ţinea în evul mediu de comitatul Caraşului; în 1390-1392 ţinea de pertinenţele cetăţii Erdsomlyo (Vârşeţ?); în conscripţia din anii 1690-1700 ţine de districtul Vârşeţ; în conscripţia din 1717 avea 180 de case; în 1779 se include în comitatul Timiş (Borovszky, *Temes...*, p. 124; Ţeicu, *Banatul montan...*, p. 391);

– în defterele otomane, Varadia apare ca sat în nahia Şmlik – Vârşeţ; 1554 – 58 de case, 1569 – 61 de case, 1579 – 56 de case; apare pe hartă Mercy ca Varadia, sat locuit (Engel, *A Temesvari ...*, p. 145);

– **Vinga** – sat la sud de Arad; în 1231 Nicolae de Csak lasă prin testament celor doi fii ai săi, Isac şi Laurenţiu, satul Vinga (comitatul Arad); reface testamentul în 1237 în favoarea fiilor săi Laurenţiu şi a noul-născutului Ioan; în 1332-1337 la Vinga se afla o parohie catolică; în 1454 satul este al lui Iancu de Hunedoara; în conscripţia din 1717 este marcată Vinga, cu 9 case; pe harta Mercy din 1723-1725, Vinga este marcată ca selişte în districtul Timişoara; în 1737 aici se aşează colonişti bulgari iar în 1744, Vinga primeşte privilegiul de oraş de la împărăteasa Maria Theresia (Borovszky, *Temes...*, p. 125);

– în defterele otomane, apare satul Vinka din nahia Felnac; 1554 – 20 de case, 1569 – 32 de case, 1579 – 32 de case; în epoca otomană, satul Vinga era situat puţin mai la nord de vatra actuală a satului, pe locul satului actual se găsea Veliki Seceani (Engel, *A Temesvari ...*, p. 147);

– **Vlaicovat (Temesvajkocz)** – sat la sud-vest de Vârşeţ – Iugoslavia; nu avem date documentare medievale, se pare că la sfârşitul epocii otomane era sat locuit; în conscripţia din 1717 apare Vlaikovaz, cu 22 de case; în 1761 este marcat ca Weikovez (Borovszky, *Temes...*, p. 117);

– în defterele otomane, apare ca Vlaicovt, Vladicovt, Vilaicovce, Ivlaicovce şi se află în nahia Şemlik – Vârşeţ; 1554 – 11 case, 1569 – 39 de case, 1579 – 26 de case; în 1723-1725 apare pe hartă Mercy ca Vlaikovaz (Engel, *A Temesvari ...*, p. 148);

– **Voiteg** – sat la sud de Timişoara; în evul mediu se chema Veitek, Veiteh, Weitech; în 1328 Teodor de Voiteg şi fiii săi sunt proprietari aici; apare în listele decimelor papale ca Veiteh, Wech, Weitech, în anii 1332-1337; în secolul al XV-lea devine proprietate a familiei lui Hagimas de Beregsău; în secolul al XVII-lea la Voiteg locuiesc români (Borovszky, *Temes...*, p. 125);

– în defterele otomane, apare satul Voitek aflat în nahia Ciacova; 1569 – 30 de case; 1579 – 47 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 149); în conscripţia din 1717 Voitegul are 28 de case; pe harta Mercy, Voitegul

apare ca sat dublu, lângă o pădure; în 1761 Voitegul are populație ortodoxă; în anul 1830 se așează aici nemți catolici (Borovszky, *Temes...*, p. 125);

– în defterele otomane, apare satul Voitek, aflat în nahia Ciacova; 1569 – 30 de case, 1579 – 47 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 149);

– **Voivodint (Vaydalak)** – sat pe malul drept al Carașului – Iugoslavia; nu dispunem de date medievale; în epoca otomană – sat locuit; în conscripția din 1717 este menționat Woivodinti, cu 77 de case; în 1723-1725 apare pe hartă Wojwodinz, dar mai târziu se pustiește; în 1761 este seliste, iar în 1783 este iarăși sat locuit (Borovszky, *Temes...*, p. 123; Țeicu, *Banatul montan...*, p. 394);

– în defterele otomane, Voivodint este sat locuit, în nahia Șemlik-Vârșet; 1554 – 56 de case, 1569 – 86 de case, 1579 – 65 de case (Engel, *A Temesvari ...*, p. 149);

– **Vracevgai (Varazsliget)** – sat situat la nord de vărsarea râului Nera în Dunăre, pe malul drept al Nerei – Iugoslavia; nu avem date medievale; la sfârșitul epocii otomane era sat locuit; în conscripția din 1717 figurează ca Wrachegay, cu 56 de case; în 1761 ținea de districtul Palanca Nouă; după 1770 intra în compunerea regimentului sârb de graniță (Borovszky, *Temes...*, p. 124);

– în defterele otomane, este menționat satul Vracev Gai – Viracev Gai, Ivracev Gai – din nahia Carașova – Vitelnic; 1554 – 11 case, 1569 – 19 case, 1579 – 22 de case; în harta Mercy este numit Waczogay; alături de sat se afla și Vracev Seliste, seliște în anii 1569-1579 (Engel, *A Temesvari ...*, p. 150);

– **Zadareni – Zadorlak** – sat pe Mureș, la vest de Arad; apare ca parohie catolică, între 1332-1337, în registrul decimelor papale, cu numele de Zadarlaka și Zadurlaka; în secolul al XV-lea este al familiei Doczi care ridică un castel aici, spre sfârșitul secolului al XV-lea, castel ars de răsculați în timpul răscoalei lui Doja din 1514; familia Doja stăpâna satul și în secolul al XVI-lea — cel puțin teoretic — întrucât primea privilegiul pe satul Zădăreni de la Ferdinand I-ul, în 1563; castelul se pare că s-a păstrat în stare de funcționare până în anul 1551; în anul 1701 satul ține de episcopia de Cenad, reînnoită; pe harta Mercy apare cu numele de Saderlak; contele Mercy colonizează aici nemți, între 1720-1730; și alți coloniști nemți ajung aici, în 1764 (Borovszky, *Temes...*, p. 127);

– în defterele otomane, satul apare sub numele de Zaderloc sau Saderlac și era așezat în nahia Felnac; 1554 – 40 de case, 1569 – 34 de case, 1579 – 32 de case; în conscripția din 1717 figurează sub numele de Zatrak (Engel, *A Temesvari ...*, p. 152);

Câmpia Banatului, deci și așezările din zona Timișoara-Vârșeț-Dunăre, au fost constant și destul de intens locuite în decursul evului mediu. Majoritatea așezărilor sunt atestate documentar încă din secolele XIII, XIV și ele ajung până în epoca otomană, fără ca schimbarea de stăpânire politică — regatul Ungariei medievale este înlocuit ca factor de dominație politică de Imperiul Otoman — să producă o cezură pronunțată în continuitatea de viațuire a localităților. Vilaietul de Timișoara moștenește de la fostele comitate ale regatului ungar, în mare, aceleași sate cunoscute mai înainte; mai mult decât atât, structura rețelei de așezări — ne referim la rețeaua de sate, târguri, orașe din zonă — rămâne în linii generale aceeași cu aceea a epocii regatului medieval ungar și, chiar dacă structura politico-administrativă a vilaietului de Timișoara este, într-o oarecare măsură, diferită de aceea a comitatelor preexistente — ne referim în special la structura sangeacurilor — osatura de bază a structurii politico-administrative otomane este determinată de prezența vechilor districte românești, în bună măsură — ale Banatului, care își păstrează sub turci configurația geografică și rolul de structuri de bază ale administrației, ele preluând denumirea turcească de nahii; nahiile turcești nu sunt altceva decât vechile districte românești, iar acest lucru se vede foarte clar dacă comparăm districtele românești din zona Făgetului cu nahiile otomane înființate aici după cucerirea otomană¹⁸; continuitatea de structură politico-administrativă de la vechile districte la nahii este evidentă, nahiile având în componență, în general, aceleași sate și aceleași centre de nahii cu vechile districte. Remarcăm, de asemenea, o continuitate remarcabilă în privința târgurilor și orașelor din Banatul de câmpie. Iată câteva localități din defterele anilor 1554-1579, menționate mai sus, care sunt indicate cu statutul de oraș¹⁹:

localitatea	1554	1569	1579
Ciacova	26 sat	63 oraș	61 oraș
Denta	123 sat	353 oraș	282 oraș
Gătaia	250 oraș	186 oraș	171 oraș
Ictar	60 oraș	34 oraș	39 oraș
Cuvin	33 oraș	82 oraș	62 oraș

¹⁸ Vezi pentru districtele românești făgețene din epoca anterioară cuceririi turcești, Iosif Pataki, *Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea*, Editura Academiei R.S. România, București, 1973, în special documentul 34 — *registru cuprinzând localitățile aparținătoare cetății Hunedoara, cu numărul iobagilor și veniturilor domeniului scontate pe un an — 1512*, p. 157 și urm.

¹⁹ Cifrele în dreptul fiecărei localități indică numărul unităților de impunere — al caselor, al porților, al gospodăriilor — înregistrate în anul respectiv, în localitatea care face obiectul recenzării, cifre pe care le-am extras din cartea lui Engel Pál, *A Temesvári...*

Șemlacu Mare	20 sat	129 oraș	59 oraș
Utvin	170 oraș	159 oraș	141 oraș
Berini	46 sat	106 oraș	94 oraș
Recaș	200 oraș	284 oraș	246 oraș

O situație neobișnuită ne este oferită de localitatea Cerini care, deși este reședința de nahie și deși reprezintă în epoca otomană urmașa târgului — orașului — Cheri, este dată în defter ca sat²⁰. Nu știm exact ce criterii au avut în vedere defterdarii când au atribuit rangul de oraș acestor așezări, un criteriu important pare a fi fost mărimea localității, numărul de gospodării componente, de multe ori peste 100 de gospodării (porți, case).

S-a vorbit mult în istoriografie despre impactul expedițiilor otomane și a cuceriri otomane de la mijlocul secolului al XVI-lea, asupra continuității de locuire din epocă, susținându-se ca distrugerile provocate de războaie, nesiguranța zilei de mâine, perspectiva de a-ți pierde viața și bunurile ar fi provocat un fenomen de bejenie, de părăsire a multor sate, de selistire, pustiire a acestora. Vom înșira mai jos o serie de sate care sunt date în deftere ca seliști sau care au un număr foarte mic de locuitori²¹:

localitatea	1554	1569	1579
Sânmihaiu Român	seliște	28	61
Birda	seliște	11	25
Deliblată	–	seliște	seliște
Gherman	–	seliște	seliște
Ghilad	–	seliște	seliște
Giroc	–	seliște	seliște
Hitiăș	–	seliște	seliște
Capat	–	seliște	seliște
Jamu Mic	3	45	47
Urseni	-	seliște	seliște
Chevereșu Mare	seliște	14	10
Topolovățu Mare	6	4	1
Kutos (Nitchidorf)	–	seliste	seliste
Racovița	2	6	15
Sipet	–	seliște	seliște
Jebel	seliște	seliște	seliște
Sculia	3	27	36
Calacea	4	0	11

²⁰ Engel Pál, *A Temesváry...*, p. 41; pentru localitățile nahiei Cerini, *ibidem*, p. 173-175.

²¹ Datele privind satele părăsite sunt extrase din lista generală de localități de mai sus; numerele din dreptul localităților indică numărul de case, de porți impozabile din localitate.

Cutrit (Iugoslavia)	5	37	32
Pădureni (Liget)	—	seliște	seliște
Uliuc	4	13	18
Unip	—	seliște	seliște
Vattina (Iugoslavia)	3	48	46
Biserica Roșie	2	20	18
(Tervena Terkva Iugoslavia)			
Buziaș	15	6	1

Întâlnim mai multe categorii de sate părăsite:

- satele care sunt date ca seliști în toate trei defterele, cu specificația că, uneori, în primul defter, cel din 1554 — fiind, se pare, făcut mai la repezeală — lipsesc sate care apar în defterele din 1569 și 1579; acestea sunt: Deliblata, Gherman, Ghilad, Giroc, Hitiaș, Capat, Urseni, Kutos (Nitchidorf), Șipet, Jebel, Pădureni, Unip;
- sate care sunt menționate ca fiind părăsite, seliști, în primul defter, cel din 1554, dar care sunt menționate ca locuite în defterele din 1569 și 1579; în această categorie pot fi incluse și satele care au un număr mic de case, gospodării, în primul defter — sub 5 — dar a căror populație crește — ca număr de locuitori — după 1554, în așa fel că numărul de gospodării din satele respective este sensibil mai mare în 1569 și 1579; Sânmihaiu Român, Birda, Jamu Mic, Chevereșu Mare, Racovița, Sculia, Cutrit, Uliuc, Vattina, Biserica Roșie;
- sate care se depopulează în timp și care ating un minim de populație în 1569 sau 1579: Topolovățu Mare, Calacea, Buziaș;
- procentajul satelor care sunt seliști sau au foarte puțini locuitori în 1554 sau în anii următori este însemnat, iar impresia care se degajă este că indexul de părăsire a satelor — numărul de seliști / numărul total al localităților — este mai mare în zona de câmpie a Banatului decât în zona de coline a Făgetului²² de pildă: să fie, oare, expedițiile otomane din secolele XV-XVI din Banat, culminând cu războaiele de cucerire a Banatului din 1551-1552, factorul determinant al fenomenului de părăsire a satelor? Este posibil, cu atât mai mult cu cât întâlnim la sud de Timișoara sate importante ca Pădureni sau Jebelul, de pildă, care se prezintă în deftere ca seliști; zona de la sud de Timișoara a fost afectată direct de expedițiile otomane din 1551-1552²³.

²² Între satele componente ale nahiilor din zona Făgetului, incidența seliștilor — a satelor părăsite — este mai mică decât în nahiile din câmpia Timișoarei; vezi Engel Pál, *A Temesvári...*, listele satelor din Banatul făgețean, aflate în deftere, p. 159 și urm.

²³ Vezi nota 12.

Dacă avem în vedere chestiunea mișcărilor de populație din Banat în epoca stăpânirii otomane, defterele despre care discutăm ne ajută în măsură în care ne informează despre satele părăsite, seliștile din epocă, care au fost părăsite temporar sau pentru o perioadă mai lungă de locuitorii lor. Din păcate, nu aflăm prea multe asupra cauzelor care vor fi declanșat plecarea în bejenie; expedițiile de război care aduc cu sine pericolul de a-ți pierde viața și avutul sunt, fără îndoială, unul din motivele majore ale părăsirii satelor. Asupra altor cauze plauzibile — fenomene naturale defavorabile, ca seceta, inundațiile, randamentul agricol insuficient, molimile, etc. — suntem informați cu mult mai multă parcimonie de sursele medievale, în orice caz, defterele despre care am tot vorbit nu ne dau nici o informație în acest sens. Ar fi de menționat în treacăt, că pentru deslușirea fenomenului de locuire, populare a satelor în evul mediu ar putea fi utilă cercetarea arheologică a cimitirelor satelor medievale din epoca feudalismului dezvoltat și târziu din secolele XIV-XVII, întrucât cimitirele respective pot oferi informații privind perioadele de timp, în care s-au practicat înmormântări — satul corespondent fiind deci locuit — și pot preciza perioadele de timp în care nu avem înmormântări, una din explicațiile posibile ale absenței înmormântărilor în anumite perioade de timp, fiind absența locuirii umane în satul respectiv²⁴.

Cercetarea privind așezările și populația din Banatul otoman poate recurge și la informațiile pe care ni le dau călători străini, diverși demnitari ai timpului care ajung în peregrinările lor și prin Banat. Cel mai celebru călător venit din Orientul otoman este fără îndoială Evlia Celebi care ne oferă o serie de informații despre localitățile prin care a trecut și în special despre cetățile din Banat. Dăm mai jos mai multe fragmente semnificative din relatările sale:

„Spre miazăzi, pe celălalt mal al Dunării, la depărtare de un conac bun, se află cetatea Belgrad, iar în sangeacul ei, lângă Dunăre, este cetatea Panciova. Spre miazăzi, tot pe malul Dunării, la depărtare de un conac, se găsește cetatea Moldova; mai înăuntru, spre miazăzi, la poalele munților, e cetatea înfloritoare a Vârșețului. La vreun ceas de Timișoara, se află cetatea Denta. Spre răsărit, la o distanță de un conac, se află cetatea

²⁴ Cimitirele medievale târzii sunt mai puțin ispititoare pentru arheolog, întrucât ele nu oferă decât arareori piese de inventar mai bogate; din perspectiva preocupărilor de demografie istorică, cercetarea acestor cimitire ar putea oferi elemente importante în configurarea tabloului istorico-arheologic al unui sat, al unei zone geografice din evul mediu. Pentru Banatul de câmpie, s-a început cercetarea unor asemenea cimitire la Remetea Mare și la Mănăștiur; vezi Al. Rădulescu, *Mănăștiurul de Bega (jud. Timiș), sec. XIV-XVII, date preliminare* în Studii de Istorie a Banatului – SIB – vol. XIX-XX, Timișoara, 1999, p. 71-88; investigarea lor ar trebui continuată.

Caransebeș iar lângă aceasta e cetatea Lugoj. Spre mieznoapte se găsește cetatea Cenei. De asemenea, tot la nord e și cetatea Lipova. Ele sunt așezate la câte un conac depărtare. Tot la o distanță de un conac bun, spre mieznoapte, între munți, se află cetatea Șoimuș. La apus, e cetatea Becicherec, iar la o depărtare mai mică de un conac e cetatea Arad. La mieznoapte, la o cale de două conace, se află cetatea Gyula; tot la nord de ea sunt și cetățile Felnac și Pâncota. Vin apoi, spre apus, cetățile Orșova și Mosdar (?), Ilne - Cazanele de la Dunăre - Margina, Batâr - în Bihor - cetatea Făget, Ceala - lângă Arad - Ciacova, apoi Küçük-Sadj - poate Sacoșu Turcesc - Sanmiclăuș - Sânnicolaul Mare - Büyük-Sadj - Sacoșu Turcesc sau Șagu Mare de lângă Arad? - și apoi cetatea Liubcova care aparține sangeacului Moldova, aflat pe malul Dunării. La apus, aproape de Gyula, se află cetatea Salonta, cetatea Șoimuș, cetatea Șiria și mica cetate Radna, situată în fața râului Mureș, lângă Lipova. Vreau să spun că în trecut, în sangeacul Timișoara erau 76 de cetăți puternice, eu le-am consemnat pe cele pe care le-am văzut și despre care am aflat câte ceva”. În continuare, Evlia Celebi face descrierea cetăților Făget, Felnac, palanca Arad, cetatea Lipova, palanca Radna, cetatea Vefras — pe Mureș — cetatea Ilia, cetatea Deva, cetatea Șoimoș, cetatea Șiria, cetatea Ineu, orașul Ineu. Urmează, apoi, o descriere a cetății Lugojului — autorul observă ca raialele — adică populația orașului — sunt toți români — relatări despre cetatea Desna, cetatea Titel, cetatea și orașul Cenad, cetatea Besenova-Veche? – caracteristicile plăcutei cetăți Peciu – Becei pe Tisa. Evlia Celebi descrie palanca Becicherecul-Mare? – cetatea Fenlac, cetatea Aradul Nou, cetatea înfloritoare Lipova, palanca Radna, cetatea Șoimuș, oglinda lumii, cetatea Șria și caracteristicile puternicei fortărețe cu 4 turnuri, adică a cetății Gyula. Într-o altă călătorie, pe care Evlia Celebi o întreprinde de la Timișoara spre Dunăre și mai departe, spre Țara Românească, observăm traseul interesant al călătoriei și observațiile aferente; Timișoara – „Podul Ordiei” – probabil undeva pe râul Timiș – Vârșeț – Palanca Nouă – Dunavarad – (Sfântul Ladislau-Pescari) – palanca Liubcova – Tahtali Ghirdap (Trei Turnuri – Tricule, lângă Svinita) – cetatea Inlik (Peștera Veterani) – cetatea Orșova – cetatea Severinului²⁵.

²⁵ Evlia Celebi, *Relatări de călătorie*, în *Călători străini despre Țările Române*, Editura Științifică și Enciclopedică, vol. VI, București, 1976, p. 501-512, 532-538, 645-652, 691-699; relatările lui Evlia Celebi ne informează mai puțin cu privire la date demografice propriu-zise, cum ar fi numărul exact de locuitori dintr-o localitate sau alta, deși astfel de precizări nu lipsesc când evaluează efectivele unităților militare din orașe mai importante sau când relevă etnia unor locuitori din localitățile pe care le vizitează — români, de pildă, la Lugoj și la Jdioara; el descrie pe larg structura topografică a localităților, cartierele, ulițele, casele, sistemul de fortificații al localităților pe care le vizitează în cursul călătoriilor sale. Relatările lui descriu trasee de călătorie, oferă repere de geografie

Interesantă este și relatarea călătoriei prin Banat pe care o face Sandor Pál, trimis al principelui ardelean la Constantinopol, în anii 1687-1688; întâlnim nume de sate cunoscute, aflăm că localitatea Denta era prevăzută cu o palanca de lemn; el intra în Banat, venind din Țara Hațegului pe la Porțile de Fier Ardelene (Vaskapu), pe malul râului Bistra, întâlnește aici o seliște la satul Ugrış – Obreja – ajunge, mai departe în satul Iaz iar de aici la Caransebeș; mergând mai departe, de-a lungul râului Timiș, trece prin satul Kauran – Căvăran – iar mai departe ajunge la cetatea Jdioara și de aici la Lugoj; călătorul nostru o ia mai departe pe râul Poganis și ajunge apoi la Denta, un mic sat înconjurat de o mică palanca; traseul călătoriei trece mai departe pe la Piszko – Vârșet – iar de acolo la Panciova – unde e un castel înconjurat de o palanca care fusese distrusă — se pare — de lobonți adică de austrieci, cu puțină vreme în urmă; Șandor Pál ajunge până la urmă, prin Vijnita, la Belgrad²⁶.

În perspectiva duratei lungi a istoriei, s-a afirmat, în special de istoriografia ungară, că în Banatul de câmpie am avea de-a face cu o dislocare a vechii populații, în bună parte maghiară și catolică, de locuitori români și sârbi care s-ar fi așezat în secolele XV-XVII în satele părăsite de populația inițială, teza contestată de istoriografia românească²⁷. Puncte de reper pentru această teză sunt cele peste 160 de sate din Banatul de câmpie care sunt parohii catolice și care plătesc decima papala, în anii 1332-1337 și probabil și în alți ani despre care nu avem informații așa de precise, totul într-o ambianță social-politică în care un mare rol îl joacă regalitatea, comitatul, episcopia catolică de la Cenad, nobilii unguri din epocă. În epoca Banatului otoman — în secolele XVI-XVII — prezența românilor, a sârbilor, a bisericii ortodoxe este mult mai marcată, ceea ce pune problema unei modificări a structurii populației pe linie etnică, iar dintre posibilele explicații ale fenomenului, imigrația este una care îți vine imediat în minte; vom observa imediat, că ea, imigrația, unei populații numeroase nu este documentată, deocamdată, decât pentru sârbi; nu există documente care să ateste o mișcare de populație similară cu aceea a sârbilor — în număr mare, deci — pentru români, de la sudul Dunării sau dinspre Oltenia de pildă, înspre Banat. Oricum, problema aceasta a fenomenelor

---

istorică și de arheologie medievală în măsura în care amănuntele de ordin constructiv topografic pe care le oferă, pot fi folosite astăzi într-o reconstituire regresivă — de la realități mai târzii, mai bine cunoscute la cele mai timpurii, mai puțin și mai confuz cunoscute — a habitatului uman din Banatul medieval.

²⁶ Șandor Pál, *Konstantinápolyi naplo, 1687-1688 – Jurnal de zi constantinopolitan – 1687-1688*, în *Utazások a török birodalomban – Călătorii în Imperiul Otoman, culegere de călătorii, rapoarte diplomatice, însemnări zilnice*, îngrijite de Pál Binder, Editura Kriterion, București, 1983, p. 119-123.

²⁷ Vezi nota 9.

demografice din Banatul de câmpie în perspectiva duratei lungi este una dificilă care reclamă acumularea unor date de amănunt, pe secvențe cronologice mai scurte, pe sate studiate individual sau pe grupări de sate din zone geografice mai restrânse și eventual mai bine delimitate geografic²⁸.

Ne limităm la a pune problema, fără să ne propunem să răspundem la ea aici. Pentru rezolvarea acestor chestiuni de istorie demografică, în perspectivă mai scurtă sau mai lungă, este de dorit apariția și a altor publicări de surse istorice care să ofere informația istorică de amploarea și întinderea celor conținute de defterele otomane din anii 1554-1579 publicate de profesorul Engel Pál. Informația istorică privind evul mediu bănățean — atâta câtă exista — este în bună parte puțin cunoscută, întrucât este răspândită în colecții de izvoare și în publicații de literatură istorică puțin accesibile; adunarea ei la un loc într-un corpus de documente și cronici medievale cu tematica bănățeană ar stimula mult redactarea unor studii, lucrări de istorie medievală bănățeană de mai mare amploare și ar permite, poate, deslușirea unor aspecte neclare, confuze sau insuficient documentate.

HISTORY AND DEMOGRAPHY IN THE OTTOMAN BANAT – REALITIES AND HYPOTHESES (Summary)

The book „A Temesvari és Moldovai szandzsák törökori települései (1554-1579), Szeged, 1996, - „The settlements from the Turkish reign in the sandjaks Timișoara and Moldova”, Szeged, 1996 – written by Engel Pál, brings into scientific discussion a thorough analysis of the communities conscriptions existing between 1554-1579. These conscriptions offer extremely interesting data regarding the Banat sites and districts (the Turkish nahi) in the first decades of the Timișoara vilaiet (run by a pasha). The book offers valuable information on the sites size,

---

²⁸ Cele mai multe date utile pentru acest gen de cercetare în Banat, le oferă Dumitru Țicu, în monografia sa „*Banatul montan în evul mediu*”, Editura Banatica, Timișoara, 1998. În chestiunea generală a pustiirii satelor medievale din Banat, a fenomenului de părăsire a satelor, s-a putut face deja observația că fenomenul de seliștire pare a fi fost mai pronunțat la sfârșitul secolului al XVII-lea și la începutul secolului al XVIII-lea – în timpul războaielor austro-turcești pentru Banat, din acel timp, decât în anii cuceririi otomane a Banatului de la Mijlocul secolului al XVI-lea; vezi în acest sens Engel Pál, *A Temesvári...*, p. 5.

by pointing out the number of taxation units – hané (houses, gates, households) – from each village. The conscriptions show us which of those sites were considered towns and which of them – villages.

The present paper develops the analysis of the data offered by Engel Páls book by the structural continuity between the old ante-Ottoman districts and the Ottomans ‘nahias’. It also comments upon the demographical situation of some old communities situated in the Timis plain and near the old road Timișoara – Varshetz – Danube, pointing out the existing towns and the deserted villages from this area.

The phenomenon of abandoning of the villages which was noticed during the Ottoman conquest is mostly due to the uncertainty of daily life caused by frequent warrior Turkish expeditions in Banat. The percentage of villages ‘abandoning’ seems to be bigger in the case of the villages from the Banat plain than in those situated on the Faget hills.

Since the perspective of the historical long duration should be present in a historical – demographical research, the author of this paper brings to light essential data about the history of the presented communities from the time they appear in the medieval sources (13th – 14th centuries) up to the beginning of the modern age (18th century). The paper also contains notifications and descriptions of some Banat communities found in journey diaries made by Evlia Celebi, Sándor Pál, Maxim the Serb Patriarch of Ipek – 17th century travellers in the Banat county. All these data throw light on the existing knowledge about the people and communities from the Ottoman Banat area.